משנה · אחרונים · מלאכת שלמה · סדר טהרות

מלאכת שלמה על משנה פרה

רבי שלמה עדני

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מלאכת שלמה על משנה פרה

רבי שלמה עדני

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מלאכת-שלמה-על-משנה-פרה/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה א 5
משנה ב 6
משנה ג 6
משנה ד 7
פרק ב 7
משנה א 7
משנה ב 8
משנה ג 9
משנה ה 9
פרק ג 10
משנה א 10
משנה ב 10
משנה ג 12
משנה ה 12
משנה ו 12
משנה ז 12
משנה ח 13
משנה י 13
משנה יא 13
פרק ד 13
משנה א 13
משנה ב 14
משנה ג 14
משנה ד 15
פרק ה 16
משנה א 16
משנה ב 16
משנה ג 16
משנה ד 17
משנה ה 20
משנה ו 20
משנה ז 20
משנה ט 20
פרק ו 21
משנה א 21
משנה ב 21
משנה ד 22
משנה ה 22
פרק ז 22
משנה א 22
משנה ב 23
משנה ג 23
משנה ד 23
משנה ו 24
משנה ז 24
משנה ח 24
משנה ט 24
משנה י 25
משנה יא 25
משנה יב 25
פרק ח 25
משנה א 25
משנה ב 26
משנה ג 26
משנה ד 26
משנה ה 26
משנה ו 27
משנה ח 27
משנה ט 27
משנה י 27
משנה יא 27

פרק ט 28
משנה ב 28
משנה ג 28
משנה ד 29
משנה ה 29
משנה ו 30
משנה ז 31
משנה ח 31
משנה ט 31
פרק י 31
משנה א 31
משנה ב 32
משנה ג 32
משנה ד 32
משנה ה 32
משנה ו 33
פרק יא 33
משנה א 33
משנה ב 33
משנה ג 34
משנה ד 34
משנה ה 35
משנה ו 35
משנה ז 35
משנה ח 36
משנה ט 36
פרק יב 37
משנה א 37
משנה ב 37
משנה ג 38
משנה ד 39
משנה ה 39
משנה ו 40
משנה ז 40
משנה ח 40
משנה ט 40
משנה י 41
משנה יא 41

פרק א

משנה א

כתב הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לסדר זרעים והביא אחר נגעים מסכת פרה ע"כ. ונלע"ד שאע"פ שמן הדין היה לו לסמוך פרה ואהלות בהדי הדדי שהרי דין טומאת אהלים כתובה בתורה בהדי פרשת פרה ועוד דטהרת פרה לא שייכא רק לטומאת מת מ"מ הקדים התנא מסכת נגעים מן הטעם שכתבתי שם בשם הרמב"ם ז"ל וחזר למסכת פרה ועוד נראה דאגב דבעי למיתני הכא במתני' האוכל בבית המנוגע לפרושי אי הוי פרס משלשה לקב או מי"ח לסאה סמך לה לנגעים דתנן לה התם פי"ג עד שישהה כדי אכילת פרס סתמא:

ופרה בת שתים מצינן למימר דבת שתים למעוטי נמי טפי כו'. ושמא דיעבד קאמר דכשרה עכ"ל הר"ש ז"ל: משמע דר"ל דפרה בת שתים לאו למעוטי טפי אפילו בדיעבד אלא דוקא לכתחלה שמא תשחיר ואי אתרמי שהביא בת שלשאו בת ד' אפילו מעוברת כשרה לדעתו בפ ' ר' אליעזר:

ועיין בספר קרבן אהרן בפ' ויקרא פ"ג בדבורא דחטאות במה שכתב שם בשם הראב"ד ז"ל:

כשרה הזקנה כך צ"ל דסתמא היא אליבא דכ"ע ומ"מ תימא לע"ד אמאי לא קתני הזקנה כשרה שהוא לשון מתיישב שפיר טפי וגם דודאי ליכא למיטעי דילמא ר"מ קאמ' לה וכדמתני' דבסמוך ואפשר דמשום פתח דבריך יאיר נקט כשרה ברישא ובהא נמי ניחא דקתני שמא תשחיר שלא תפסל ולא קתני שמא תשחיר ותפסל כנלע"ד: אמנם אח"כ מצאתי שכתב החכם הר' יהוסף ז"ל פי' ר' מאיר אומר אף בת חמש וכשרה היא אפי' הזקינה אלא שאין ממתינים לה וכו' ונראה לפרש עוד דהאי כשרה זקנה וכו' אמילתיה דר' מאיר לחוד קאי ולא קאי אליבא דכולי עלמא ע"כ:

שלשית בנקודת פתח תחת השין והלמד ובס"א מצא הר' יהוסף ז"ל שלישית הלמד בצירי. ויש גורסין השין בניקוד שבא שלשית כמו מלת רבעי והיא גירסא יותר נכונה וכן הגיה הר"י הנז' ז"ל. כיוצא בו אמר כרם רבעי כך מ"מ ומחקו הויו. וס"ל לר' יהושע דאפילו בת ד' פסולה וכ"ש הזקנה יותר וגם בת שתים פסולה לדידיה כמו לחכמים ולר"מ ואין בין ר"מ לחכמים אלא בת חמש לכתחלה: מה הלשון של רבעי כצ"ל. ואית דגרסי בין הכא בסיפא בין ברישא מה לשון בלא הא:

רביעי לאחרים במנין פי' הרמב"ם ז"ל כשנטעו בזה הקרקע ד' פעמים נקרא רביעי ע"כ אלא שלשונו בדפוס כך כרם רביעי היא הנטיעה הרביעית מן הנטיעות אשר נטעו בזה הקרקע ע"כ.

כיוצא בו אמר האוכל בבית המנוגע פרס משלשה לקב כך צ"ל.

אמרו לו אמור משמנה עשרה וכו' מחק הר' יהוסף ז"ל מלת אמור. וגם על מלת כיוצא בו אמר כתב בס"א ל"ג אמר ע"כ:

משנה ב

וחכמים אומרים אף בני שלש. הר"ש והרא"ש ז"ל העלו מכח קושיית בקיאות דל"ג אף במילתייהו דרבנן ועוד פי' הרא"ש ז"ל דבלאו הכי קשה אי גרסי' אף דהא ר' יוסי הגלילי לא איירי בענין זקנה כדמשמע בת"כ הלכך נראה דל"ג אף ופליגי רבנן אר' יוסי בתחלת זמן הפר והיינו רבנן דת"כ ע"כ. ועיין שם בתוס' ובפי' הר"ש ז"ל.

ועיין בספר קרבן אהרן פרשת ויקרא רפ"ג דדבורא דחטאות.

אף בני ד' ובני חמש כשרים אלא כו'. כולה ר"מ קאמר לה:

והילך לשון תוס' דבפ"ק דר"ה ותימא דתנן בפ"ק דפרה ר"י הגלילי אומר פרים בני שתי שנים שנאמר ופר שני בן בקר תקח לחטאת וחכמים אומרים אף בני שלש ר"מ אומר אף בני ד' וה' כשרים אלמא מכשיר ר"מ בפר אפילו בני שתי שנים דהא מוסיף אר' יוסי הגלילי והכא משמע מדעגל בן בקר לר"מ בן ב' שנים פר בן בקר בן ג' אבל פחות מבן שלש לא וצריך נומר דאף דקאמר ר"מ במסכת פרה ארבנן קאי ולאו אר' יוסי הגלילי ובת"כ מתני דר' יוסי הגלילי בתר מילתא דר"מ וחכמים. ורבנן דהתם לאו רבנן דפרה ע"כ. וביד פ"א דהלכות מעשה הקרבנות פסק כר' יוסי הגלילי:

משנה ג

בן שלשה עשר חדש. אינו כשר וכו' כצ"ל. ורוצה לומר מתחלת שלשה עשר כבר אינו ראוי לכבש וגם עדיין אינו ראוי לאיל עד בן י"ג חדש ויום אחד:

פלגס נלע"ד נוטריקונו פלג ס' דהיינו שלשים יום שלימים ואעפ"כ אינו כשר משום דבעינן שלשים ואחד יום דבתר חדשיהם אזלינן ולא בתר חדשי לבנה וכדתנן ברישא דמתני' גבי שנים. וכן הוא הלשון שם ביד בהדיא בן שלשים יום.

פרכדיגמא אית דגרסי פרדגמא:

הקריבו מביא עליו נסכי איל ולא עלה וכו' כצ"ל: מנחות דף צ"א ובחולין דף כ"ג מרבי ליה ר' יוחנן לנסכי איל מקרא דכתיב או לאיל פי' או קדריש דמיותר הוא וס"ל לר'

יוחנן דבריה בפני עצמו הוא ולא ספיקת ומש"ה איצטריך קרא לרבוייה ובר פדא אמר מייתי ומתנה:

בן שלשה עשר חדש ויום אחד ה"ז איל וכשר עד כ"ד חדש כך כתוב בערוך ערך פרכדיגמא וכן כתוב ג"כ שם ביד:

וכתוב בתוס' פ"ק דר"ה דף י' וז"ל בן עשרים וד' חדש ויום א' סתם פר בן שלש כדקתני סיפא דהאי יום א' משום דיום א' בשנה חשוב שנה לר"מ ור' אלעזר ס"ל שלשים יום בשנה הוא דחשוב שנה וכל אותן שלשים יום אין דינו לא כבן בקר ולא כפר מידי דהוה אפלגס בספ"ק דחולין דאיצטריך או לרכויי ושמא התם שאני מדקתני בפ"ק דפרה דבן י"ג חדש אינו כשר לא לאיל ולא לכבש ולא קתני הכי גבי פר. ולא לכל מילי אמרינן דיום א' בשנה חשוב שנה דיש דברים דאפילו מעת לעת בעינן כדתנן בפ' יוצא דופן בן ט' שנים דיום א' בן י"ג שנה ויום א' בת י"ב שנה ויום א' דאותו יום א' כדי להשלים מע"לע ע"כ:

משנה ד

חטאות הצבור ועולותיהן כצ"ל:

ואם הקריבום ביום השמיני כצ"ל. דגריס רעז"ל. ואית דגרסי ואם הקריבם. וי"ס ואם הקריב.

בפי' רעז"ל והפסח אע"ג דחובה הוא וה"ל למימר דלכתחלה בעי שלשים יום אפ"ה לא חשו חכמים לפי שאם יהיה גדול שמא יבא לידי נותר כיון שאינו נאכל אלא למספר נפשות המנויין עליו ולא לחבורה אחרת כך רוצה לומר אלא שקיצר וגם ברבינו שמשון ז"ל הלשון בקיצור:

וביד פ"א דהלכות מעשה הקרבנות סי' י"ב ולא נזכרו שם נדרים ונדבות בהדי בכור ומעשר ופסח כדתנן להו הכא במתני':

פרק ב

משנה א

ר' אליעזר אומר פרת חטאת המעוברת והקשה הר"ש ז"ל וא"ת מעוברת לר' אליעזר היכי משכחת לה האמר ריש פירקי' דלעיל פרה בת שתים ותנן בפ' הלוקח בהמה פרה וחמור בני שלש ודאי לכהן דבת שתים לא קילדה ולמאי דפרישית לעיל דבת שתים לאו למעוטי יתר ניחא ע"כ:

ר' אליעזר אומר אינה נלקחת וכו' ע"ז פ' אין מעמידי' דף כ"ג תני שילא מ"ט דר"א דכתיב דבר אל בני ישראל ויקחו בני ישראל יקחו ולא העכו"ם יקחו ופרכי' התם והא קתנינן בברייתא במילתיה דר' אליעזר לשנה אחרת נולדה לו פרה אדומה לדמה בן נתינה בעדרו ונכנסו חכמי ישראל אצלו אמר להם יודע אני שאם אני מבקש מכם כל ממון שבעולם אתם נותנים לי עכשיו איני מבקש מכם אלא אותו ממון שהפסדתי בשביל אבא אלמא ליית ליה קיחה לר' אליעזר ומשני ע"י תגרי ישראל זבון פי' רש"י ז"ל סרסור ישראל לקחם משלו מן העכו"ם לעצמו וחזר ומכרה לישראל ופרכי' לשילא דתני טעמא דר' אליעזר משום קיחה ור' אליעזר לא חייש לרביעה והתניא וכו' ומשנינן דר' אליעזר תרתי אית ליה קיחה ומש"ה בעינן תגרי וחייש נמי לרביעה וצריכה שימור דישראל משעה שנולדה. ועיין במ"ש שם ראש הפרק.

באים מהארץ ומחו"ל עיין במ"ש במנחות ר"פ כל קרבנות בשם תוס' ז"ל. וצריך לומר דכל קרבנות הצבור דקתני משמש לפניו ולאחריו לפניו לפלוגתא דר' אליעזר וחכמים ולאחריו אליבא דכ"ע רצוני לומר הני תנאי דהכא אלא שיש תנאים אחרים דפליגי אהא כמו שכתבתי שם ר"פ כל קרבנות:

בסוף פי' רעז"ל דכתיב בהו מנחה חדשה אמר המלקט בעומר לא כתיב מנחה חדשה רק כתיב ראשית קצירכם דמשמע מן החדש ולא מן הישן ושם בפ' כל קרבנות הארכתי יותר ע"ש:

משנה ב

פרה שקרניה וכו' בכורות פ' מומין אלו ומפ' זעירי דהא דקתני יגוד מעילוי זכרותייהו קאמר פי' רש"י ז"ל שיש בחודו של קרן כשתים ושלש אצבעות שאין זכרות מגיע שם ואם השחרות אין מגיע עד מקום הזכרות יגוד אבל יותר מכאן מפסלא שאם יחתוך עד לשם הוא עושה אותה בעלת מום. ובערוך גריס יגור בריש פי' ינסר כמו מגוררות:

אינם פוסלים בפרה. פי' במראה. תניא בתוספתא ר"מ אומר פרה שגלגל עיניה שחורים אם אין פרה אחרת כיוצא בה פסולה:

והננסת כשרה פי' בערוך ננסת קצרה ודקה:

כל מקום שניטל ולא העלה וכו' כך מ"מ:

ולא העלה מקומו שער אדום פסולה הא אם העלה שער אדום כשרה. ור' יהודה ס"ל דאפילו עלה אדום פסולה לפי שאינו עולה בו אדמימות גמורה אבל הוא שער לקוי הראב"ד ז"ל בהשגות בפ' ראשון דהלכות פרה אדומה סי' ב' ה' ו':

משנה ג

יוצא דופן ואתנן ומחיר פסולה ור' אלעזר מכשיר ספ"ד דהלכות איסורי מזבח ונראה דגרסי' אלעזר בלתי יוד דבפ' כל האסורין אמר רב חסדא מאן חכמים דפליגי עליה דר' אלעזר ר' יוסי בר' יהודה היא. והכריח הר"ש ז"ל דלא פליג ר' אלעזר אלא אאתנן ומחיר וכן משמע ג"כ ממתני' דמפ' טעמא דאתנן ומחיר ולא מפ' טעמא דיוצא דופן:

בית ה' אלהיך ואין זו באה כצ"ל:

במס' ע"א דף מ"ו ופי' רש"י ז"ל שאינה באה לבית ששחיטתה בהר הזתים דכתיב והוציא אותה אל מחוץ למחנה ושחט אותה ע"כ וחכמים פליגי עליה דר' אליעזר התם וס"ל בית ה' אלהיך לרבות את הרקועים פי' שם רש"י ז"ל טסי זהב שעושין צפוי לכותל היכל ולקדש הקדשים דכיון דנוי הן מיתסר ע"כ ומשמע משם דגרסי' במתני' ואין זו באה לבית כמו שכתבתי וכן ג"כ איתיה בערוך ערך רקע:

עבר בה את הנהר. שנעזר בה מעט בעת עברו הרמב"ם ז"ל ומתוך פי' רעז"ל משמע קצת דנתלה בזנבה ועבר בה את הנהר חדא מילתא וכן נמי משמע מלשון הרמב"ם ז"ל שם ביד שכתב נתלה בזנבה ועבר בה את הנהר ודוחק:

אבל קשרה במוסרה שבת ר"פ במה בהמה (שבת בדף נ"ב) ונראה קצת כי שם היא ברייתא ואמרי' התם דלרב דס"ל דפרה מנטרא בלא אחיזת רצועה לענין שבת כמו שכתבתי שם סוף הפרק אעפ"כ גבי פרה אדומה לא הוי משאוי משום דדמיה יקרים ובעי נטירותא יתירתא משנולדה:

עשה לה סנדל בשביל שלא תחליק פי' בערוך פרסותיה של פרה הן סדוקות וכשהיא הולכת בחלקלקות נופלת לפיכך עושין לה סנדל שלא תחליק:

זה הכלל וכו'. ומצאתי שכתב הר' יהוסף ז"ל בירושלמי דייק מכאן דכל עבודה שהיא לצורך הקרבן אין בה מעילה ותימא דהתם לצודו [*) אינו מובן.] גיליון ע"כ:

משנה ה

היו בה שתי שערות שחורות או לבנות בתוך גומא א' פסולה כך מ"מ וגם הרי"א ז"ל כן הגיה וגם מחק מלות היו בה דבסיפא:

בפי' רעז"ל והכי מוכח בתוספתא אמר המלקט דקתני ר' יהודה אומר אפילו שתי גומות והן מוכיחות זו את זו פסולה ונראה דאע"ג דבבא דהי' בשתי כוסות ר' יהודה קאמר לה ת"ק מודה ליה וכן משמע ביד פ"א דהלכות פרה אדומה סי' ב' ג':

היו בה שתי שערות בבכורות פ' הלוקח בהמה ברייתא (בכורות דף כ"ה) שתי שערות עיקרן מאדים וראשן משחיר ר' יוסי בן משולם אומר גוזז את הראש שמשחיר במספרים ומשייר מן המאדים ואילך ואינו חושש משום גיזה בקדשים:

פרק ג

משנה א

שבעת ימים וכו'. ות"ק דר' יוסי היינו ר"א כדמוכח בברייתא בפסחים פ' כיצד צולין (פסחים דף ע"ח) וביומא פ"ק דף ח':

בפי' רעז"ל כי היכי דנהוי לה הכירא פי' רש"י ז"ל כי היכי דלהוי הכרא לדעת שהופרש שם כדי להטיל עליו עבודת פרה הקרויה חטאת טעונה מזרח וישים לב להיות זריז במעשיה וסדר עבודותיה עכ"ל ז"ל:

בפי' רעז"ל דלאו בשלישי איכא לספוקי ולאו בשביעי איכא לספוקי שאין הזאה בשביעי עולה משום הזאת שביעי עד שיזה בשלישי שלפניו. אמר המלקט זה הלשון ליתיה בפי' הר"ש ז"ל אח"כ דקדקתי בפי' רש"י ז"ל שם ביומא וז"ל ולא בשביעי איכא לספוקי שאם היה שביעי לטומאתו הרי יום אחד לפני פרישתו שלישי לטומאתו נמצא שלא הזה בשלישי והזאת שביעי בלא שלישי אינה כלום ע"כ:

וביד פ' שני דהלכות פרה כתוב ברביעי בשבת היו מפרישין אותו כדי שיחול רביעי שלו להיות בשבת שההזאה אינה דוחה את השבת והרביעי אינו צריך הזאה ע"כ:

בפי' רעז"ל צ"ל דמשום דטבול יום כשר בפרה וכו':

וביד פ"א דהלכות עבודת יום הכפורים סי' ד' כתב ואם חל יום שבת בשלישי או בשביעי שלו דוחין את הזייה ע"כ:

משנה ב

חצרות היו בירושלם וכו' ר"פ שני דסוכה מסיים ר' יוסי אומר ממקומו היה משלשל וממלא מפני קבר התהום ופי' רש"י ז"ל שם מפני קבר התהום שמא יש כאן טומאה ע"כ. וקשה לע"ד דלפי פירושו שפירש טעמיה דת"ק דאמר ירדו לתוך המים ומלאום משום דקסבר מלוי בעינן ולא שישלשל בחבל כמו שאכתוב בסמוך ה"ל לפ' כאן טעמא דר' יוסי דס"ל שלשול בחבל קרי מלוי. ואי הוה גריס בהדיא במילתיה דר' יוסי מפני קבר התהום כדמשמע מלשונו א"כ אמאי לא פי' טעמו דת"ק הפך ממש מטעמו של ר' יוסי הא מדר' יוסי נשמע טעמו דת"ק וצ"ע לע"ד:

בפי' רעז"ל מפני קבר התהום שמא יש תחתיו קבר ואין לו למת אהל חלל טפח וכו'.

אמר המלקט כך הוא לשון רש"י ז"ל שם ר"פ שני דסוכה וגם לשון הר"ש ז"ל וקשיא דאמאי נקטי לפרושי משום דאין שם אהל חלל טפח דהא אפילו יש שם חלל טפח הקבר מטמא באהל דין תורה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפ' שני דהלכות טומאת מת סי' ט"ו והר"ש ז"ל עצמו הביא ראיה לומר שהקבר עצמו מטמא באהל אפילו שלא כנגד המת כמו שכתבו התוס' בפ' כהן גדול ונזיר דף נ"ג ע"ב ממתני' דנפש אטומה דברפ"ז דאהלות כדאיתא התם ולפי מה שכתב הראב"ד ז"ל בהשגו' שם בפ"ז דהלכות טומאת מת סי' ד' ניחא קצת שכתב דענין הקבר יש בו ג' מדות שאם יש במקום הטומאה טפת מרובע אע"פ שהטומאה ממעטת החלל והרי היא כטומאה רצוצה ובוקעת ועולה ומטמאה באהל כמו כן מטמאה כל סביביו במגע וזהו קבר סתום ואם יש טפח פנוי חלל אינו מטמא באהל אבל מטמא כל סביביו במגע ואם אין במקום הטומאה טפת מרובע זו היא טומאה רצוצה שבוקעת ועולה ומטמאה באהל ואינה מטמאה במגע מצדדיה ע"כ בקיצור:

ובית יוסף כתב בא"ח סי' רכ"ד בשם התוס' ורבינו יעקב בעל הטורים שכתב ביורה דעה סי' שע"ב דהאידנא שאנו קוברים בקבר שאין ביציאתו פותח טפח אלא כולו סתום אפילו יש בו אויר טפח כל כנגדו טמא מן התירה ע"כ בקיצור:

עוד בפי' רעז"ל צ"ל ומגדלות שם את בניהם עד שיהיו בן שמנה שנים ולא יותר וכו'.

ועל גביהן דלתות בתוספתא ר' יהודה אומר שורים שכריסן רחבה כדי שלא יהו רגלי התינוקות יוצאין ומיטמאין בקבר התהום ופי' הר"ש ז"ל בפ' הישן מסקינן דקסבר ר' יהודה שלא היו מביאין דלתות כל עיקר מפני שדעתו של תינוק גסה עליו שמא יוציא ראשו או אחד מאבריו ויטמא בקבר התהום אלא מביא שורים המצריים שכריסותיהן רחבות ע"כ:

וכוסות של אבן כצ"ל:

ירדו ומלאום פי' רש"י ז"ל דסבר האי תנא דמלוי מים ביד בעינן ולא שלשול בחבל ותוס' ז"ל חלקו עליו ריש פרק הישן שהקשו דבכולהו סתמי מוכחי במס' פרה שהיו מוליכים חבל כדי למלאת ואפילו נתמלא הכלי מאליו משמע דכשר המילוי כשוקו' שבסלע אין ממלאים בה היתה כו' כלי וחברה ממלאין ועוד תניא בתוס' דפרה אמרו לפני ר' עקיבא משום ר' ישמעאל כוסות של אבן היו תלויים בקרני שוורים כיון ששהו לשתות נתמלאו הכוסות אמר להם אל תתנו מקום לאפיקורסים לרדות אחריו ונראה לפ' דבהא פליגי ר' יוסי ורבנן דרבנן סברי משום ההוא פורתא לא חיישי' לקבר התהום ור' יוסי חייש ע"כ:

אכן הר' שמשון פי' כפי' רש"י ז"ל. ונלע"ד דתוס' לא הוו גרסי במילתיה דר' יוסי מפני קבר התהום מדלא הקשו משם לפי' רש"י ז"ל וכדכתיבנא לעיל בסמוך:

משנה ג

מקל ומסכך פי' או מסבך ובערוך נראה דגריס בהדיא או מסבך: ס"א מקל משובך:
ונוטל ומקדש. פי' ונוטל מן האפר שקלט המקל ומקדש כלומר שנוטל ונותן מן האפר על המים שבכוסות שיעור שיראה על פני המים:

משנה ה

משלש משתים מאחת כצ"ל:
וחמש מעזרא ואילך ר"מ לא מני וכו' לשון רעז"ל עד משום דס"ל שע"י פסול שאירע בראשונה נעשית השניה.
אמר המלקט כלומר שאירע בהן דבר שלדעת ר"מ יחייב שיהו פסולות ולדעת חכמים אינו פוסל אותו המאורע:
שמעון הצדיק ירוש' דשקלים פ' התרומה דף מ"ח פ"א תניא שמעון הצדיק שתי פרות עשה לא בכבש שהוציא את זו הוציא את זו ואע"פ שיותר מששים ככרי זהב היו מוציאין בעשיית הכבש משום מעלה וסלסול בפרה היו עושין לכל א' כבש:
אליהועיני בן הקוף בויו ובערוך אליועיני בן הקייף וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל:
ישמעאל בן פאבי תניא בתוספתא ישמעאל בן פאבי שרף שתים אחת בטבולי יום ואתת שנעשית במעורבי שמש והיו דנים עליה להכשירה אמר להם מעשר נאכל לטבולי יום ותרומה נאכלת למעורבי שמש מעשר שהחמירו לאוכלו במעורבי שמש כ"ש שהוסיפו לו קדושה ועוד הוסיף לדון ולבסוף אמרו לו אם מקיימין אנו אותה אנו מוציאים שם רע על הראשונות שיהו אומרים טמאות היו גזרו עליו ושפכה יעשה אתרת בטבולי יום:

משנה ו

וכבש היו עושין וכו'. ור' יהודה פליג בתוספתא ואמר לא היה שם כבש אלא עמודים של שיש היו קבועים בארץ וכלונסות של ארז על גביהן. והפרה לא היתה צריכה לצאת בכבש לפי שאינה מקבלת טומאה אלא משום מעלה:
שבו כהן השורף את הפרה וכו' כך הנוסחא בקצת דפוסי' השורף בהא: הכי גרסי' מסעדיה המם בנקודת שבא והסמך קמוצה:

משנה ז

לא היתה פרה רוצה לצאת וכו' יומא פ' טרף בקלפי (יומא דף מ"ב) לא גרסי' ר' יוסי אלא רבי ע"ש אם יש טעות ויש סדרי משנה דגרסי' ר' עקיבא ואית דגרסי ר' יהודה:
ומטמאין היו וכו'. ובזבחים בדף כ"א קתני הכי ומטמאין היו את הכהן השורף את הפרה ומטבילין אותו להוציא מלבן וכו':

בפי' רעז"ל כדתנן לקמן
אמר המלקט בסמוך דתנן סמכו ידיהם עליו וכו' ומתני' דמכשר לה לפרה בטבול יום דלא כר' עקיב' דס"ל דאפי' מחוסר כפורים אסור בפרה:

משנה ח

ועצים מסודרין היו שם כך מצאתי מוגה. ואורנים האלף בחולם כמו נטע אורן:
ומפתחין בה חלונות ס"א ופותחין:

משנה י

עץ ארז זה עץ ארז הכוונה ליטול רשות אם ישליך אל תוך השרפה וכן קתני בתוספתא ר' אלעזר בר' צדוק מוסיף אשליך אשליך אשליך והן אומרים לו הן הן הן שלשה פעמים: ולשון הרמב"ם ז"ל שם בפ"ג וכ"כ למה לפי שמיני ארזים שבעה ומיני אזוב ד' והצבוע אדום יש שצובעין אותו בפואה ויש שצובעין אותו בלכא ויש שצובעין אותו בתולעת והתולעת הם הגרגרים האדומין ביותר הדומין לגרעיני החרובין והן כמו האוג והתולעת כמו יתוש יש בכל גרגיר מהן לפיכך מודיע לכל ומגלה להן שאלו הן המינים האמורים בתורה והאזוב האמור בתורה הוא האזוב שאוכלין אותו בעלי בתים ומתבלין בו הקדרות עכ"ל ז"ל:
שני תולעת זו שני תולעת זו גרסי': ומצאתי סוף משנה והן אומרים לו הן הן הן. ונמחקו מלות שלשה פעמים על כל דבר ודבר מן הסיפא והשתא הוי דומיא דההיא דתנן בפרק ר' ישמעאל דמנחות סימן ג': וכן הגיה הר יהוסף ז"ל וכתב די"ס דלא גרסי הין השלישי ע"כ:

משנה יא

בשירי הלשון יומא ה' טרף בקלפי דף מ"ב פליגי בה ר"ש בן חלפתא ורבנן במשקל לשון פרה חד אמר משקל עשרה זוז וחד אמר משקל שקל: ובירוש' פ"ד דשקלים פליגי בה אמוראי ואיכא נמי מ"ד התם של פרה שני סלעים דהיינו שמנה זוזים: ושם ביד פ"ו פסק משקל חמש סלעים וכתב שם מהרי"ק ז"ל בפ' טרף בקלפי ואני הדיוט בעניות דעתי לא ראיתיו עד הנה בקשתיו שם ולא מצאתיו:
סליק פירקא

פרק ד

משנה א

ר' אליעזר ביוד. ברוב הספרים. ויש דפוסים בכולה מתני' אלעזר בלתי יו"ד:

ושלא בכ"ג פסולה בתוספתא קתני דברי ר"מ ר' יוסי ב"ר יהודה ור"ש ור"א בן יעקב אומרים אפי' בכהן הדיוט וכמדומה לי שצריך להגיה בתוספתא ר' יוסי ור' יהודה ור"ש ור"א בן יעקב אומרים אפילו בכהן הדיוט וכן מצאתיו אחרי כן בכסף משנה ברייתא בשם ספרי שם פרק ראשון. ומשמע קצת מתוך פי' הרמב"ם ז"ל דגרסי' דברי ר"מ ור' יהודה מכשיר ומכל מקום דלא ממאן דגריס גם בהאי סיפא ור' אליעזר מכשיר או ר' אלעזר:

ובכלי לבן היתה נעשית. י"ס ובבגדי לבן ותימה אמאי לא קתני ובכלי זהב פסולה ומינה משמע דבכלי לבן היתה צריכה להעשות. ואין לומר דלכתחלה בעינן בכלי לבן ומיהו אם עשאה בכלי זהב כשרה דהא מג"ש דחוקת חוקת ילפינן לה וקיימא לן דחוקה עכובא הוא וכן פסק ג"כ הרמב"ם ז"ל שם רפ"ד וכן מצאתי בתוספתא בהדיא בבגדי זהב או בבגדי חול פסולה ואפשר דכיון דתנא ובמחוסר בגדים פסולה הוי מלה כוללת דכיון דלא עשאה בבגדי לבן כהלכתה ממילא נמי משתמע שאם עשאה בבגדי זהב שהיא פסולה דהוי כמחוסר בגדים. כך נלע"ד:

משנה ב

שרפה חוץ מגתה. בירושלמי דתרומות פ' ששי דף מ"ד אמרי' שאם שרפה חוץ למקום שחיטתה שהיא פסולה ומפיק לה מקרא דכתיב על פרשה ישרוף דה"מ למכתב ופרשה ישרוף או עם פרשה ישרוף וכתב על למידרש דפרשה לשון פרישה מקום שפירש אותה אחר שהביאה מביתו אל מחוץ למחנה נכח המקדש ושחטה שם ישרוף אותה ולא במקום אחר ע"כ. והוא פי' הר"ש שירליו ז"ל והר"ר אלעזר אזכרי ז"ל. וגם אם שחטה חוץ מגתה פסולה. ופי' הר"ש ז"ל חוץ מגתה מקום המוכן לה כנגד פתחו של היכל. ומיהו לר' אושעיא דאמר בר"פ בתרא דזבחים דשרפה שלא כנגד הפתח כשרה צ"ל דחוץ מגתה היינו לפנים מן החומה משום דבעי' והוציא אותה אל מחוץ למחנה וריש לקיש מפ' התם חוץ ממקום הבדוק לה כלומר שיש תחתיו חלל מפני קבר התהום ור' יוחנן פליג עליה משום דאין זה אלא מעלה בעלמא ע"כ:

משששית שביעית. פירש הרמב"ם ז"ל הזה מששית שביעית שמטבילה הששית הזה שתי הזאות ששית ושביעית פסולה דעל כל הזאה טבילה אבל הזה מטבילה שביעית שביעית ושמינית כשרה שכבר שלמו שבע הזאות בכשרות:

משנה ג

ולשתות מדמה כשרה. כצ"ל וכמו שפי' רעז"ל. וכן גירסת הרמב"ם ז"ל ג"כ שם ביד פ"ד וז"ל שחטה ע"מ לאכול מבשרה או לשתות מדמה כשרה לפי שלא נאמר בה ריח ניחוח

ע"כ. אמנם מתוך פירושו כאן במשנה משמע קצת שהיה גורס בתחלה בילדותו פסולה וז"ל ואשר חייב שנפסול אותה אם חשב לאכול ממנה ואפילו אצל חכמים לפי שלא בא לריח ניחוח ע"כ. ומ"מ יש ספק אצלי אם היה צריך להגיה לשונו ז"ל כך ואשר חייב שלא נפסול אותה אם חשב לאכול ממנה ואפילו אצל חכמים לפי שלא נאמר בה לריח ניחוח. אחר זמן רב בא לידי תוספות יום טוב והילך לשונו על מנת לאכול מבשרה וכו'. ר' אליעזר אומר אין מחשבה פוסלת כו' עד ומה מאד נדחק הכ"מ בפירוש ר"א דהכא בפ"ד מה"פ ובלי ספק דאשתמיטתיה פי' הר"ש והר"ב ז"ל ע"כ. ולע"ד נראה דתירוצו השני שכתב שם אינו דחוק וזה כל לשונו ומה שכתב ע"מ לאכול מבשרה וכו' שם שחטה ע"מ לאכול מבשרה או לשתות מדמה כשרה כך היא גירסת רבינו ז"ל ואע"ג דמסיים בה ר' אליעזר אומר אין מחשבה פוסלת בפרה צריך לומר דלאו אמאי דסמיך לי' קאי דא"כ היינו ת"ק אלא אריש פירקא קאי דקתני שחטה שלא לשמה וכו' פסולה. ועוד י"ל דת"ק לא מכשר אלא בע"מ לאכול מבשרה או לשתות מדמה משמע הא שאר מחשבות פוסלות בה ור' אליעזר פליג ואמר דאין שום מחשבה פוסלת בה ע"כ. וי"ס ר' אלעזר בלתי יו"ד:

משנה ד

כל העסוקים וכו'. [הגהה. כתוב בספר חן טוב פ' חקת דף ר"ב ע"א וז"ל בקיצור גם בענין שהיא מטהרת את הטמאים ומטמאה את הטהורים שהן ב' הפכים בנושא א' אין תימה מזה שיש להשיב תשובה נצחת שתמיד היא מרחקת טומאת מת שהיא טומאת ז' ולא טומאת ערב כטומאת שרץ ונבלה וכל העוסק בה מטמא טומאת ערב שאין הטהרה תלויה בה כי אם בהכניע היצה"ר שהביא מיתה לעולם העגל הגורם מיתה שהיא טומאת ז' אבל טומאת שרץ ונבלה גם אם לא עשו העגל היה בעולם א"כ לא יטהר טומאת ערב כיון שאינו ניצול בכוונתו כי אם מעון העגל הגורם מיתה טומאת מת הבאה על רגל העגל תדחה באפר פרה אבל טומאת ערב במקומה עומדת לכן בין הטמא מת עצמו שמזין עליו בין העוסקים בה כולן טמאין טומאת ערב שאין בה כח לבטל כי אם טומאת ז' במחשבה טובה שהקב"ה מצרפה למעשה להכניע היצה"ר אבי אבות הטומאה המסית ומדיח לאדם לחטוא אבל עדיין יצה"ר בעולם רישומו ניכר אפילו עשוי נשאר ממנו צורך מה מפני תקון העולם לכן נשאר דבר מה טומאה קלה עד יבא מורה צדק לקבוע תורתו בלבנו ואת רוח הטומאה יעביר מן הארץ ולא ישאר ממנו מאומה ע"כ. ועיין עוד במ"ש בשמו ז"ל פרק בתרא דאהלות סי' ז':

נמצאה חומרה קולה. כצ"ל:

בפי' רעז"ל כל זה מותר לעשות בלילה. אמר המלקט ובספרי קתני דגם שרפתה בלילה. הר"ש והרא"ש ז"ל. לפני פסולה מטמא בגדים לאחר פסולה אינו מטמא בגדים כך מצאתי בקצת נוסחאות:

המלאכה פוסלת בה עד שתעשה אפר. יש ספרים שאינם גורסין כל זה וכתב החכם הר"ם ז"ל נ"ל שהם יותר מדוייקים משום דאי גרסי ליה א"כ עד שתיעשה אפר קאי אכולהו ובספרי קתני דשרפתה כשרה בלילה. עכ"ל ז"ל:

פרק ה

משנה א

המביא כלי חרס וכו'. שיעורו הרוצה לילך להביא כלי חרס וכו':

טובל ולן על הכבשן. ואם לן עד שלא טבל פלוגתא בתוספתא רבי מטמא ור' יוסי ב"ר יהודה אומר אם לא היה בחזקת המשתמר טמא אע"פ שטבל אח"כ:

ר' יוסי אומר מן הסדר השלישי. בתוספתא ר"ש ב"ר יהודה אומר משום ר"ש בש"א מן הסדר השלישי ובה"א מן הסדר השני זו משנה ראשונה רבותינו אומרים פותח ונוטל ואינו נמנע. והגיה הר"ר יהוסף ז"ל מסדר השני. מסדר השלישי:

משנה ב

אם לאסוף. כצ"ל. ואח"כ מצאתי שהגיה הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל אם הוסיף:

משנה ג

קירויה שהטבילוה וכו'. וכתב הרא"ש ז"ל ומצאתי בפי' הרמב"ם ז"ל שהטבילוה במים שהן ראויין לקדש מקדשין בה עד שתיטמא אע"פ שדרך הקירוי' כשתמיד שואבין בה מים היא מתלחלחת ובולעת המים אפילו הכי מקדשים בה תמיד עד שתיטמא ולא חיישינן למים הנבלעים בתוכה דכיון שהם מים הראויין לקדש לא נפסלו מחמת שנבלעו אבל נטמאת פולטת מים טמאים ור' יהושע סבר אם יש לקדש בה קודם שנטמאת ולא נחוש למשקה שבתוכה אף אחר שנטמאת לא נחוש להן לפי שטהרו ואם נחוש להם אחר טומאה ולא נקדש בה מחמת המשקים אע"פ שטהרו א"כ אף קודם שנטמאת נמי ורבנן סברי דלא טהרו כיון שהיו בליעין בדופני הכלי ועל הגירסא הראשונה קשה דיש להחמיר במים שאינם ראויין לקדש כמו בטמאים דמים חיים בעינן ועוד שהיה לו לשנות שנגבה ע"כ. וכן מצאתי הגירסא ג"כ אני הדיוט בירושלמי דעירובין פ' כל גגות דף כ"ה ובס"פ חומר בקדש דף ע"ט ור' יוחנן ס"ל התם לחומרא אין מקדשין בה לא בתחלה ולא בסוף:

גרסינן בפרק כל גגות ובפ' חומר בקודש שם ירושלמי א"ר יוחנן קושט וקירויה ומבוי וגר ועם הארץ חומרין קושט דתנן בפ' בתרא דעוקצין הקושט והחמס וראשי בשמים וכו' נלקחין בכסף מעשר ואינם מטמאין טומאת אוכלין דברי ר' עקיבא ריב"נ אומר אם נלקחין בכסף מעשר מטמאין טומאת אוכלין ואם אינם מטמאין טומאת אוכלין אף הם לא ילקחו בכסף מעשר ר' יוחנן אמר חומרא מטמאים טומאת אוכלין ואינם נלקחין בכסף מעשר:

קירויה כהאי דתנינן הכא קירויה שהטבילוה במים שהן ראויין לקדש מקדשין בה עד שתטמא נטמאה אין מקדשין בה ר' יהושע אומר אם מקדשין בתחלה אף בסוף ואם אינם מקדשין בה בסוף אף לא בתחלה בין כך ובין כך לא יאסוף לתוכה מים מקודשין ר' יוחנן אמר חומרא אין מקדשין בה לא בתחלה ולא בסוף:

מבוי כהאי דתנינן בפ' כל גגות וכן מבוי שניטלה קורתו או לחיו וכו' ר' יוחנן אמר חומרין אסורין בין בשבת זו בין בשבת הבאה ע"כ והתם מפרש נמי גר ועם הארץ מן הברייתות ור' יוחנן מחמיר כדאיתא התם:

וראיתי שהגיה ה"ר יהוסף ז"ל שתיטמא:

נטמאת וכו': **אם מקדש הוא בה**. מחק מלת הוא:

אף בסוף יקדש בה. מחק מלות יקדש בה:

בין כך ובין כך לא יוסיף בה מים מקודשים ע"כ:

משנה ד

שפופרת וכו'. ובערוך בערך שפופרת פי' שפופרת שחתכה לחטאת פי' קנה חלול מתוקן להדליק בו אש של פרה וי"א שיש לו פקק מצד אחד שמתוקן להשים בו אפר פרה ע"כ:

ר' אליעזר אומר יטביל מיד ואם כנס לתוכה מי חטאת או אפר חטאת עד שלא יטבילנה פלוגתא בתוספתא ר"ש מטהר וחכמים מטמאין:

בפי' רעז"ל מ"מ איכא הכירא משום דלגבי פרת חטאת עשאוה כטמא מת בשביעי שלו ומטמאה אדם וכלים ע"כ. פי' דחותכה ומטבילה טעונין טבילה כך פי' הר"ש ז"ל וכתבו תוס' ז"ל שם בחגיגה עשאוה כטמא מת בז' שלו כלומר לבתר הזאה וכי תימא א"כ טבילה לא ליבעי איכא למימר דאף לאחר הזאה בעי טבילה כדפרשי' בפרק שני דמגילה דשני טבילות יש אחת לפני הזאה ואחת לאחר הזאה ע"כ. ועיין במ"ש לקמן ס"פ בתרא בשם תוס' ז"ל:

ר' יהושע אומר יטמא ויטביל. ובכך איכא הכירא שפירא לצדוקים שהפרה נעשית בט"י שהרי טימא אותו טומאה גמורה הצריכה הערב שמש וכאן ישתמשו בה טבולת יום הוי היכר יפה דבענין אחר ליכא הכירא וכו' כדפי' רעז"ל:

הכל כשרין לק"ש. והכל לאתויי אשה וקטן ולענין הזאה תנן בס"פ בתרא דמכלתין דהוי איפכא דאשה פסולה להזות וקטן כשר להזות וכתבו תוס' ז"ל שם בפ' טרף בקלפי הכל כשרין לקדש פי' רש"י ז"ל המים על האפר ובמסכת פרה בכמה דוכתי משמע שהיו נותנין האפר על המים והא דכתיב ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל כלי דמשמע מים על האפר יש לפ' ונתן עליו בשבילו יתן מים חיים אל כלי ואדרבא משמע שהמים נוגעים בכלי והאפר נותן עליהם מלמעלה ע"כ:

וכן כתב ג"כ הרמב"ם ז"ל בר"פ ששי דהלכות פרה אדומה וז"ל ונתינת אפר הפרה על המים הוא הנקרא קדוש המים והמים האלו שניתן עליהם האפר הם הנקראין מי חטאת ומים מקודשין והן שקראן הכתוב מי נדה ע"כ:

בפי' רעז"ל ודרשינן איש להכשיר את הזר טהור ואפילו אשה אמר המלקט פי' רש"י ז"ל שם ביומא איש להכשיר את הזר משום דלעיל מיניה איירי בכהן כתיב הכא איש להכשיר את הזר דאי כתיב ואסף את אפר הפרה ה"א אכהן דלעיל מיניה קאי:

טהור להכשיר את האשה דאי למעוטי טמא פשיטא דחטאת קרייה רחמנא ע"כ פי' לפירושו דאמרי' התם בפ' טרף בקלפי כל הפרשה כולה יש משמע מוציא מידי משמע ויש משמע ממילא פי' שאינו מוציא מיד משמע אחר אלא עומד במקומו ואינו מוציא מכלל משמע מקרא שלפניו ולפי סדורן יש לך להבין מי הוא המוציא מכלל חברו ומי משמע ממילא והתם דריש לכולה אבל אינך יכול לאחוז דרך אחד לכל המקראות שיהיו כולן מוציאין זה מיד זה או כולן מתקיימין ושוין זה אחר זה ע"ש עוד דאין להאריך כאן:

חוץ מחש"ו. ר' ישמעאל ס"ל בתוספתא דחש"ו שקדשו ואחרים רואין אותם קדושין כשר וה"נ אם הזו ואחרים רואין אותם הזאתם כשרה:

ופוסל באשה. דאם איתא וכו' לשון ר"ע ז"ל אמר המלקט והיינו נמי טעמא דפוסל באנדרוגינוס מפני שהוא ספק אשה:

עוד בסוף פי' ר"ע ז"ל אבל אשה לא דכתיב ונתן ולא ונתנה אמר המלקט פי' דונתן קרא יתירא הוא ורבנן אי כתב רחמנא ולקח ונתן ה"א עד דשקיל חד ויהיב חד פי' ההוא גופי' [הגהה. ומה שתמצא ברש"ל בפ' לולב הגזול (סוכה דף ל"ז ע"ב) שכתב שרש"י ז"ל פי' שני חלקים אפר וא' מים לא נמצ' לי וגם אין בו טעם לע"ד:] דשקיל כתב רחמנא ולקחו ואי כתב רחמנא ולקחו ונתנו ה"א עד דשקלי תרי ויהבי תרי כתב רחמנא ולקחו

ונתן דאפילו שקיל תרי ויהיב חד הכי אמרינן שם בפרק טרף בקלפי והתם אמרינן תו בגמרא ולקח אזוב וטבל במים איש טהור הכתוב בהזאת מימיה שהיא עבודה שאחר הקדוש לרבנן דאמרי הקדוש נעשה באותם של אסיפה ובאסיפה כתיב איש טהור דהיינו זר ואשה על כרחך איש טהור דכתיב בקרא דולקח אזוב לאו לאכשורי זר ואשה להזות ולמיפסל קטן ולהוי משמע ממילא דא"כ לשתוק קרא מיניה ונכתוב ולקח אזוב וטבל במים והזה ואנא ידענא דבההוא דלעיל מיניה קאי וכי כתביה למידרש איש ולא אשה על כרחך משמע זה מוציא מיד משמע זה טהור דכתיב בקרא להכשיר את הקטן דפסליה בקדוש ולר' יהודה דאמר אשה פסולה בקדוש וקטן כשר אתא האי למימרא איפכא איש ולא קטן טהור להכשיר אשה דע"כ ליכא למימר דמשמע ממילא דא"כ לשתוק קרא מיניה ועל כרחך דר' יהודה דפוסל באשה לקדש ומכשיר בקטן לענין הזאה ס"ל איפכא דאשה כשרה להזות וקטן פסול ופריך התם והא מתני' דהכל כשרין להזות חוץ מטומטום וכו' דלקמן בס"פ בתרא ולא פליג ר' יהודה ומשני כיון דאמר מר כל הפרשה כולה משמע מוציא מידי משמע ומשמע ממילא ע"כ פליג דהא לא מצית למימר בהאי דמשמע ממילא הוא דא"כ לשתוק קרא מיני' וכתבו תוס' והר"ש ז"ל דבהדיא אשכחן בתוספתא דר' יהודה מכשיר לקטן להזות דתניא הכל כשרין להזות חוץ מחש"ו ור' יהודה מכשיר בקטן ולע"ד צ"ע דאדרבה הוה בעינן למימר דבתוספתא פסיל ר' יהודה לקטן דאי מכשר מה הקשו תוס' ז"ל שם וז"ל תימה הוא דבתוספתא דפרה אשכחן דפליג דתנינן בהדיא ר' יהודה מכשיר בקטן ושמא המקשה לא שמיע ליה הברייתא עכ"ל ז"ל ואי ר' יהודה מכשיר המקשה אינו בא להקשות אלא שיפסול וצ"ע לע"ד ומ"מ עיין במ"ש לעיל פ' שני סוף סימן ב' בשם תוס' ז"ל כי נראה שניחא קצת במה שכתבו שם או לרבנן וקל להבין:

וטומטום קתני בתוספתא דפסול מפני שהוא ספק ערל והערל פסול לקדש. והקשו תוס' ז"ל שם בפ' טרף בקלפי תימה לי דהני תרי משניות דהכל כשרין לקדש ודהכל כשרין להזות מ"ש דבקדוש לא קתני טומטום בהדי אשה ואנדרוגינוס כדקתני גבי הזאה וי"ל דת"ק דר' יהודה נמי פסיל ליה לטומטום לקדש מפני שהוא ספק ערל וערל שקדש קדושו פסול אנדרוגינוס שקדש קדושו כשר מפני שהוא ספק אשה ר' יהודה פוסל באשה ובאנדרוגינוס ות"ק דר' יהודה דמתני' היינו ת"ק דר' יהודה דברייתא דבפ' הערל דס"ל כר' עקיבא דמרבי לערל כי טמא והא דלא קתני ת"ק חוץ מטומטום י"ל אין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהן חוץ מחש"ו ושייר ערל וטמא וטומטום עכ"ל ז"ל:

משנה ה

אין מצילין בצמיד פתיל אלא כלים דאם אינו כלי הוי כמו אוכלין שגבלן בטיט ומקבלין טומאה:

שאין מצילין מיד כלי חרס אלא כלים. לענין תוכו ולא תוך תוכו. אלא כלים אבל מחיצה לא מצלה. הרא"ש ז"ל. ונלע"ד דלהאי פירושא ניחא קצת דקתני שאין מצילין דאילו לפירוש שהעתיק רעז"ל ה"ל למיתני שאין ניצולין. וביד ר"פ ששי דהלכות פרה אדומה ס"ל דלאו דוקא קתני בכל הכלים מקדשין דה"ה למילוי והזיה:

משנה ו

ביצת היוצרים. מה שפי' רעז"ל הוא פי' הערוך אבל הרמב"ם והרא"ש ז"ל פירשו היוצרים עושין חומר עגול כמין ביצה ומייבשו וכשרוצה לעשות ממנו כלי שורהו במים ויש לו בית קבול:

משנה ז

אין ממלאין בה. ס"א ממנה וכן כתוב בכל הספרים במתני' דבפ"ד דמס' מקואות: בפי' רעז"ל ומקדשין במים שבתוכה שהרי הכלי מסבבן וכו'. אמר המלקט פי' במים שלמטה מן הנקב ואפילו לא פקקה בסמרטוט ואגב רישא נקטיה ולא מסתבר למימר שמקדשין במים שלמעלה מן הסמרטוט דלא עדיף ממים שהלכו עד העטרה דסיפא. הרא"ש ז"ל:

משנה ט

וכן שתי עריבות. כלומר שתי חתיכות של עריבות:

וכן השוקת שנחלקה. לשון הרמב"ם ז"ל שם ביד ונתן אפר בחלק אחד מהם המים שביניהם אינם מקודשין וכתוב שם בהשגות אמר אברהם איני יודע מה טיבו של חלק אחד בכאן שלא באה זו הפסקא אלא ללמד שאינו נעשה שוקת כלי בחיבור שתי אבנים או בחבור שתי חתיכות של עריבות או אפילו היה שוקת כלי ונחלק אע"פ שחברו אם לא חברם בסיד ובגבסיס כדי שינטלו כאחד אינו כלי לקדש בו ע"כ:

ורבינו עובדיה ז"ל העתיק פי' הר"ש ז"ל וכתב עוד הר"ש ז"ל ובתוספתא קתני שהמים שבסדק אינם אגודים בכלי אלא כשעשאה בסיד ויכולות להנטל נחשבין המים שביניהם כצבורים בתוכם ולישנא דתוספתא משמע דכל המים אינם מקודשים כלל ולא יתכן דא"כ ה"ל למיתני פסולים וצריך לדחוק לשון התוספתא לפי הענין שפירשתי וז"ל התוספתא שתי אבנים שהקיפן זו לזו ועשאן שוקת וכן שתי עריבות וכן השוקת שנחלקה א"ר יוסי בזו ההלכה קפצתי לפני ר' עקיבא אמרתי לפניו שתיהן אינם מקודשות שהמים

שבסדק אינם אגודים בכלי עכ"ל ז"ל וכתוב שם בכסף משנה ונראה שמה שאמר רבינו שמשון ז"ל שצריך לדחוק לשון התוספתא היינו לומר דמאי שתיהן אינם מקודשות דקתני חלק משתיהן קאמר דהיינו המים שבסדק. ועוד י"ל דההיא תוספתא ר' יוסי קאמר לה ורבנן פליגי והכי דייק לישנא דקפצתי לפני ר' עקיבא ומתני' כרבנן ע"כ. ועל מה שכתוב בהשגות כ' שם מהרי"ק ז"ל ורבינו נראה שסובר וכו':

פרק ו

משנה א

נפל מן השפופרת וכו'. בסוכה פ' לולב הגזול (סוכה דף ל"ז) וכתבו שם התוס' נפל משפופרת לשוקת פי' בקונטרס לשוקת של אבן שכל מעשה פרה בכלי אבנים. וא"א לומר כן דהא שפופרת גופה מקבלת טומאה היא כדמוכח פ' חומר בקודש דאמרינן שפופרת שחתכה לחטאת טמא ויטביל ובמס' פרה בדוכתי טובא תנן שהיו ממלאים חביות לקדש בהן ועוד משמע דעדיפי לקדש דתנן בכל הכלים מקדשים אפילו בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה דאע"ג דלא חשיבי כלים לטומאה חשיבי כלים לקדוש וכ"ש שאר כלים ומה שכל מעשיה בכלי אבנים היינו בז' הימים שמפרישים כהן השורף את הפרה ללשכה שעל פני הבירה ולשכת בית אבן היתה נקראת כדמפ' בריש יומא ועביד משום מעלה ע"כ. ופירשו הר"ש והרא"ש ז"ל דוקא נפל מעצמו אבל אם הוא הפילו מן השפופרת לשוקת כגון שאחז בשפופרת ונערה לתוך שוקת כשר אע"פ שלא נטל האפר בידו דלקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה כדאיתא בפ' לולב הגזול עכ"ל ז"ל:

לפי שאי אפשר. היא גירסת הרמב"ם ז"ל ופירושו וכתב עליו הרא"ש ז"ל וקשיא לי אמאי לא עריב זקפה בהדי כיסה והגיף וגם התוספתא מוכחת כפי' הר"ש ז"ל ע"כ. ולדעת הרמב"ם ז"ל י"ל דלא כייל לה בהדי הנך משום דבעי למיתני בהדה זקפה לתוך ידו וכן מצאתי אח"כ שכתב מהרי"ק ז"ל בפ"א דהלכות פרה אדומה סי' ח':

משנה ב

היה קדוש צף וכו'. ונלע"ד דאיצטריך ליה לתנא לאשמועי' פלוגתא דר"מ ור"ש אחכמים בתרתי רישא לאשמעינן כחן דחכמים דאפילו בצף על פני המים כל שנגע במים אין מקדשין בו וסיפא לאשמעינן כחן דר"מ ור"ש דאפילו בנמצא האפר למטן שרוי ביותר אפ"ה מנגב ומקדש ומשום דהלכה כחכמים משום הכי הרמב"ם ז"ל לא הביא ביד רק רישא דצף על פני המים לאשמעינן דכל שנגע במים אין מקדשין בו וכ"ש בנמצא אפר למטן דאין מנגבו לקדש בו:

משנה ד

ועלי אגוז. בפ' שביעי דעדיות בעדות ר' צדוק על זוחלין שלקחן בעלה אגוז פי' הרמב"ם ז"ל דעלה אגוז היינו קליפה החיצונה הירוקה של האגוז ואשמועינן דלא הוי בית קבול וכן פי' שם ג"כ ר"ע ז"ל. ועיין על משנה זו בבית יוסף יורה דעה סי' ר"א רמ"ו ע"א ובתשובות הרא"ש ז"ל כלל ל"א סי' ד':

משנה ה

או לתוך הגבי. כך הגיה הר"ר יהוסף ז"ל ומחק המ"ם.

בפי' רעז"ל ואח"כ הפסיקן אמר המלקט בפי' הר"ש ז"ל אינו כתוב אלא והפסיקן ועיין לקמן ספ"ח. והרמב"ם ז"ל כתב בפ' ששי מהלכות פרה אדומה וחזר ומילא בכלי מאותו הגבא או מאותו הגת פסולין ע"כ:

פסולין לזבים לטבילה. מפני שלא נתמלאו בכלי לא קאי אזבין דמים שאובים פסולים לכל הטמאים אלא שב אמצורעים:

ולקדש בהן מי חטאת. דבעינן שילקחו ממקורם בכלי דכתיב מים חיים אל כלי. הרמב"ם ז"ל. וכתב הר"ן ז"ל בפ' במה אשה דף קכ"ז דמדקתני הכא המפנה את המעין לתוך הגת או לתוך הגבים פסולים לזבים ולמצורעים ולקדש בהן מי חטאת אלמא לשאר כל אדם כשר אע"פ שהוא אשבורן ע"כ ועיין עוד במ"ש בשמו ז"ל ספ"ק דמקואות וגם שם בפרק חמישי סי' ד':

פרק ז

משנה א

חמשה שמלאו חמש חביות גרסי' דחבית לשון נקבה:

לקדשן חמשה קדושין. פי' לקדש כל חבית בפני עצמו:

ונמלכו לקדשן קדוש אחד. פי' לערות שלשתן בכלי גדול ולקדש הכל בבת אחת כשרין. וכן נמי בתוספתא ר' יהודה:

ר' יהודה אומר ממלא אדם חבית ממעין זה וחבית ממעין זה ונותן אותן בשוקת אלמא אין צריך למלאותו באותו שוקת עצמו. גליון ה"ר יהוסף ז"ל:

ונמלך לקדשן קדוש אחד אין כשר אלא אחרון. פי' אע"פ שנמלך אין כשר אלא אחרון. או. צריך למחוק מלת או:

בפי' רעז"ל צ"ל כגון שצריך להזות על כלים הרבה לא היו פוסלין זע"ז וכו':

משנה ב

בין לו בין לאחר. דאע"פ שאין מלאכת הקדוש פוסלת במים של אחר כיון שהוא ממלא המים פוסלן במלאכה אפילו הן של אחר. הרא"ש ז"ל. ועיין שם בהשגות פ"ז שהוא סובר שלא משום מלאכה הוא נפסל אלא משום היסח הדעת שהוא שרש פיסול המלאכה והוא נקרא על שמה וכל מקום שתמצא פיסול ע"ש מלאכה לא תתלה אותו אלא על היסח הדעת חוץ מן העושה מלאכה בגוף המים ובגוף האפר שנפסלין אפילו לא הסיח דעתו מהן מ"ט כתחלתה של פרה שהמלאכה פוסלת בה ויש לזה שורש וכו' ע"ש:

משנה ג

באחת ידו. שפיר טפי הוה לן למיתני הכא וגם במתני' דלעיל בידו אחת וכן הוא גם כן בסדר טהרות אשר בו פי' רבינו שמשון ז"ל. וכן כתבתי לעיל בסמוך בשם תוי"ט שהיא גירסת מהר"ם ז"ל בכוליה פרקין. וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל:

שלו פסול. פי' הרמב"ם ז"ל שם פ"ח סי' ד' שהרי נפסלו המים של עצמו בעסק שנתקדש בקדוש חברו ע"כ. וכתב שם מהרי"ק ז"ל ורבינו שמשון ז"ל שפירש הטעם משום דשמא המלאכה קדמה לקדוש ונפסלו המים קודם שישליכו בהן האפר הוא כדרך רבינו אלא שרבינו ז"ל לא תלה הטעם בשמא כי התחלת ההשתדלות ודאי יהיה קודם ומאז חשיב מלאכה לפסול ע"כ:

משנה ד

קדש לי ואקדש לך. אשר קידש באחרונה הוא קדוש פסול לפי שהוא מקדש בשכר שפורע לראשון חובו בקדוש הזה שהוא תמורת מה שקדם הראשון וקדש לזה מימיו וקיימא לן דהנוטל שכר לקדש מימיו מי מערה ואפרו אפר מקלה ואם אמר איש לאיש מלא לי ואמלא לך הנה אשר מילא תחלה פסול להיות כוונתו בעת המלוי שימלא לו הוא תמורת מה שמילא לו והוי כאילו מילא לו ולאחר בבת אחת דתנן לעיל שהוא פסול ואשר ימלא באחרונה כשר לפי שהוא ממלא בשכר שהוא מותר למלאות בשכר:

קדש לי ואמלא לך שניהם כשרים. שהמלאכה אינה פוסלת הקדוש והמלוי בשכר מותר. הרמב"ם ז"ל. וכתב מהרי"ק ז"ל שם פ"ח סימן ו' ואין להקשות גם קדוש ראשון הוא בשכר מה שקדש לו חבירו דשאני התם דבשעה שקדש לא נתן לו דבר אע"פ שאמר לתת לו לא מיקרי עושה בשכר ומאחר שנעשה הקדוש בהכשר אינו חוזר ונפסל כשיתן לו וכ"ש שכיון שהקדוש השני פסול נמצא שלא עשה לו כלום ואין כאן שכר ע"כ. והראב"ד ז"ל ס"ל דבכל הני הוי טעמא משום היסח הדעת כדכתיבנא:

משנה ו

זה הלך ליבנה. אשלא כדרכו קאי:

משנה ז

המכנן את החבל על יד על יד גרסי':

ואם כננו באחרונה. פי' הרמב"ם ז"ל אם שאב והשליך החבל בארץ עד שהעלה הדלי ואח"כ שב וקבץ החבל בידו חלק חלק פסול שהוא לקח השתדנות שאינו מכוונת השאיבה קודם שישליך האפר במים ע"כ:

אמר ר' יוסי לזה הכשירו וכו'. מצאתי מנוקד הלמ"ד בשב"א:

משנה ח

המצניע את החבית וכו'. לשון הרמב"ם ז"ל שם בפ"ז סי' י' הממלא ונותן לחבית עד שימלאנה מים והצניע את החבית שלא תשבר וכו' וכתב שם מהרי"ק ז"ל ר"ע ז"ל שפי' המצניע את החבית שדולה בה המים לשים בשוקת הוא על דרך פי' ר"ש ז"ל אבל רבינו מפ' שממלא כדי ליתן מים בחבית ונראה ששיעור דבריו כך הם ובשעה שהיה ממלא מים כדי ליתן בתוכה הצניעה שלא תשבר או כפאה על פיה כדי שתתנגב אם כוונתו בהצנעה זו או בכפייה זו כדי למלאת אותה כשר אבל אם היתה כוונתו להוליך את הקדוש פסול ע"כ:

משנה ט

א"ר יהודה זה הכלל וכו'. משמע דר' יהודה לפרושי אתא והלכה כמותו וכן פסק הרמב"ם ז"ל שם רפ"ח. וכתב שם או הרג נחש ועקרב או נטל אוכלין מן השוק להצניעם הרי המים פסולין שהרי נתעסק בדבר אחר קודם שיתן האפר על המים אבל אם נטל האוכלין לאכלן ואכלן כשהוא מהלך או שהרג נחש ועקרב המעכבין אותו הרי המים כשרין שזה מצורך הולכת המים זה הכלל כל דבר שהוא משום מלאכה שעשהו קודם מתן האפר בין עמד בין לא עמד פסל ודבר שאינו משום מלאכה אם לא עמד כשר ואם עמד פסל ע"כ. והכריח שם מהרי"ק ז"ל הריגת נחש ועקרב חשיבא מלאכה ודאי וכיון שכן אפילו לא עמד פסל. ומ"ש רבינו ועמד לא קאי להרג נחש ועקרב ע"כ. עוד כתב על מה שכתב רבינו ז"ל אוכלין לאכלן ואכלן משמע לרבינו דלא חשיב מלאכה ומש"ה אם אכלן כשהוא מהלך כשר ויש לתמוה דהיאך אפשר דנטל אוכלין להצניען אע"פ שלא הצניען עדיין הויא מלאכה ונטל אוכלין ואכלן לא הויא מלאכה ואפשר דאכילה חשיבא צורך המלוי שאם רעב לא יהיה לו כח למלאת וכן כתב רבינו שמשון ז"ל בספ"ז דפרה וא"כ מה שאמר שזה מצורך הולכת המים קאי גם לאוכלן כשהוא מהלך עכ"ל ז"ל:

משנה י

ר' אליעזר אומר וכו'. בתוספתא ר' יהודה אומר משמו עשה טמא מלאכה כשרין מפני שהן ברשות הבעלים עשו הבעלים מלאכה פסולים מפני שהם ברשות הטמא ונלע"ד דר' יהודה לא פליג את"ק דר' אליעזר אלא בא לפ' דברי ת"ק אליבא דר' אליעזר דכשהן ביד הטמא ל"מ אם לא עשה הטמא מלאכה שהן כשרין אלא אפילו עשה מלאכה כשרין הן דחשבינן להו ברשות הבעלים ואם עשו הבעלים מלאכה פסולין דלעולם חשבינן להו ברשות הבעלים בין לקולא בין לחומרא ומאי דקתני מפני שהם ברשות הטמא ר"ל אע"פ שהם ברשות הטמא אלא אגב דקתני רישא מפני נקט נמי בסיפא מפני או שמא צריך להגיה ג"כ מפני שהם ברשות הבעלים כך נלע"ד:

משנה יא

והגביהו זה על זה. להגביה על הכתף:

בקדוש אחד. היו שניהם ממלאים לצורך קדוש אחד כשר שיכול וכו'. כך הגיה לשון ר"ע ז"ל החכם ה"ר סלימאן ז"ל:

אם התנו ביניהם. שאמר כל אחד לחבירו כשאגביה לך יהא שלי ושלך ברשותך וכן אמר לו האחר ונעשה כל אחד שומר לחבירו ושוב אינם נפסלים במלאכת הבעלים:

משנה יב

הפורץ על מנת לגדור. לשון הרמב"ם ז"ל שם רפ"ח היה מהלך במים ופרץ בשעת הילוכו מקום שילך בו אע"פ שפרץ ע"מ לגדור כשר ואם גדר קודם שיתן האפר פסל וכן אם קצץ פירות לאכול אע"פ שכוונתו להקצות את השאר כשרין ואם הקצה קודם מתן האפר פסל ע"כ. ובתוספתא ר' יוסי אומר הפורץ ע"מ לגדור והתנה עמו שאם אגדור יהיו מימי לחברי כשר. דאזיל לטעמיה דתנן לעיל ר' יוסי אומר אף בשני קדושין כשר אם התנו ביניהם. ועוד אפשר לפרש אם התנה בעל הגדר נח היה מניחו נפרוץ הגדר אא"כ יחזור לגדור כשר דהרי הגדירה צורך מי חטאת היא שלא היה יכול לעבור בענין אחר וכן אומר היה ר' יוסי אם האכילו חבירו ע"מ לקצות כשר שהרי הקיצה צורך מי חטאת היא שמתחזק באכילה לישא מי החטאת ע"כ מהר"ש ז"ל:

פרק ח

משנה א

מפני שהם ברשותו של שני לעיל אשמועי' כשמסרן הבעל לשומ' נכנס השומר תחת הבעל ונפסלין במלאכת השומר ולא במלאכת הבעלים והכא אשמועי' רבותא טפי אם

השומרים רבים כל זמן באחד מהן טהור או עומד בלא מלאכה הוי כאילו נמסרו לו לבדו ואינם נפסלין במלאכת האחרים ולא בטומאתם אע"פ שלא מסרום האחרים לזה היחיד לשמרם הרא"ש ז"ל והוא פי' הרמב"ם ז"ל:

משנה ב

המקדש מי חטאת וכו'. עד סוף סי' ז' ביארו יפה בעל הערוך בשם גאון אחד ז"ל בערך דרס השלישי. שאם נפלו משקים על הסנדל נטמא אע"פ שאלו המשקים נשמרו בטהרת חטאת גזרו עליהם שיטמאו כלים לחטאת אבל לא אדם מידי דהוה אמשקים טמאים שמטמאין כלים לתרומה אבל לא אדם כדאיתא בפ"ק דשבת אע"ג דאם נטמאו המשקים מטמאים אדם לחטאת כדתנן לקמן בפ"ט היינו משום דאין ראויין להזאה אבל כל זמן שהן ראויין אינם מטמאים את האדם תדע לך שהרי נושא מי חטאת שיש בהן כדי הזאה או נוגע בהן טמא והאדם המזה אע"פ שנושא מי חטאת טהור לחטאת דאם היה טמא לחטאת היה מטמא הצלוחית ותחזור הצלוחית ותטמא המים הכא נמי אע"ג דגזרו שהמשקים יטמאו כלי לחטאת לא גזרו שיטמאו את האדם אבל כשנטמאו כליו חזרו וטמאוהו הלכך לא ינעול את הסנדל והה"נ שצריך שיזהר שלא יפלו משקים על בגדיו דאי אפשר להיות ערום כמו שאפשר לו להיות בלא סנדל הרא"ש ז"ל.

בפי' ר"ע ז"ל שאין מונים ראשון ושני בחטאת כדתנן לקמן פ' כל הראוי ועיין בפירושו ז"ל שם סוף הפרק. אבל בפי' הר"ש ז"ל כתוב כדתנן לקמן פי"ב אפילו הן מאה.

נפלו משקים על בשרו היא פירושא דבבא קמייתא הר"ש ז"ל וכמו שפי' רעז"ל:

הרי זה אומר מטמאים לא טמאוני הכא נראה דגרסי' לשון נקבה מטמאיך משום דכסות לשון נקבה:

משנה ג

השורף פרה ופרים וכו'. וכתב הר"ש ז"ל דפי' בערוך בערך דרס דערום העסוק בפרה וערום המשלח את השעיר וערום האוכל נבלת עוף טהור כולם טהורים ואם הם לבושים נטמאו והיינו שהאדם אומר לבגדיו מטמאיך לא טמאוני. ודבר תימה מנא ליה עכ"ל ז"ל:

משנה ד

האוכל מנבלת העוף הטהור והיא בבית הבליעה מטמא בגדים וזה מדרבנן הרמב"ם ז"ל ועיין במ"ש בהקדמת סדר זה:

משנה ה

כל ולד הטומאות וכו'. פ"ז דהלכות שאר אבות הטומאות סי' ב' ה' ושם כתב דאפילו משקים אינם מטמאין אא"כ נטמאו מחמת שרץ או שאר אבות מאבות הטומאות.

וק"ק לע"ד דלא ה"ל לתנא למיתני אלא אינו מטמא כלים אלא משקה ה"ז אומר וכו' נטמא משקה טמאן למה לי ושמא דגם מהאי יתורא דייק הרמב"ם ז"ל לומר דבעי' שיטמאו המשקים מאבות הטומאות וכן צריך לדקדק בבא דאין כלי חרש וכו' ולשון הר"ש ז"ל אין מטמא כלים אלא אב הטומאה ומשקה שנטמאו בראשון ושני וכו':

משנה ו

אין כלי חרש מטמא חברו אבל כלי מתכות מטמא חברו אם נגע במת אבל כלי חרש אין נעשה אב הטומאה אף אם נגע במת:

מטמא את המשקים. להיות תחלה כתב הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לסדר זה אמרו תחלה ולא אמר ראשון בעבור שתחלה ר"ל דינו דין הראשון ואינו ראשון באמת ע"כ.

ה"ז אומר פי' הרי האוכל של חולין שנגע במשקה אומר למשקה מטמאיך וכו':

משנה ח

כל הימים וכו'. שבת פ"ח שרצים דף ק"ט וכתבו שם תוס' ז"ל ר' יוסי אומר כל המים מטהרין בזוחלין נראה לריב"א דטעמא משום דכל שעה הולכין ושבין מכאן לכאן והוו כזוחלין הלכך יש להם ליטהר בזוחלין כמו שאר נהרות אבל מים חיים אינם שהרי אינם נובעין הלכך מסתבר טפי מה שהכתוב קראן מקוה היינו לפסול אותן ממים חיים ע"כ:

ועיין במה שכתבתי בשם הר"ן ז"כ פ' חמישי דמסכת מקואות סימן ד'.

ועיין בבית יוסף י"ד סי' ר"א דף רל"ה עמוד ראשון במה שפירש על פי' הרמב"ם ז"ל דבמשנה זו:

ובספר קולון שרש נ"ו ועיין ג"כ שם בספר הלבוש סעיף ה'.

ובספר לקח טוב פ' בראשית עלה ד' עמוד ג':

משנה ט

מוכין לקויין. הרא"ש ז"ל. אלו הן המוכין כצ"ל:

משנה י

מי קרמיון וכו'. ופי' בערוך בערך קרמיון לשון שני קרמיון נהר הוא בדרך דמשק והוא אמנה פיגה הוא פרפר מי בצים מלשון בצותיו. ירמוך נהר הוא בדרך דמשק ע"כ:

אחד כשר ואחד פסול שנתערבו מצד הנהר שהתחיל להתערב עם הפסול משם ולמטה אסור לקדש באותן המים אבל מן הצד האחר ולמעלה קודם מקום שהתחיל להתערב מותר לקדש באותם המים:

משנה יא

ומערת פמייס מ"מ פנייס:

אמת המים הבאה מרחוק הואיל ותחלתה מן המעין כשרה למלאת ממנה:
רי"א הרי היא בחזקתה ומותרת כך מ"מ:
ר' עקיבא אומר אינו צריך להמתין מוכח בתוספתא דלכ"ע אם ירד לבאר שטף של גשמים שהוא צריך להמתין עד שיחזרו המים לכמות שהיו ולשון הרמב"ם ז"ל נפל לתוכה שטף של גשמים ימתין עד שתצל ע"כ וכתב הר"י קורקוס ז"ל שהטעם מפני שמים במים מתערבין יותר עד כאן:

פרק ט

משנה ב

נפל לתוכה שקצים ורמשים וכו'. ביד שם פ"ט סי' י"א י"ב וכתב או שנשתנו מראיהן פסולין אפילו היו יבשים ביותר כגון הנמלה והרירה והכנה שבתבואה ע"כ ודלא כר"ש ור' אליעזר בן יעקב. ונראה שהוא ז"ל גורם והרירה בשתי רישין שכך הוא שם בשלשה מיני דפוסים:

משנה ג

כל העופות פוסלין בחולין פ' אלו טרפות (חולין דף ס"ב) וא"ר יוחנן בשם ר' חלפתא דקרצית הנמצאת בעמרים אינה פוסלת והא דלא תנא הכא חוץ מן היונה וקרצית משום דלא פסיקא ליה דקרצית פחותה מכזית פוסלת ומכזית ולמעלה הוא שאינה פוסלת:
חוץ מן היונה מפני שהיא מוצצת שם בחולין אמרי' דתסיל מין יונה ופרכינן אי איתא דתסיל מין יונה ליתני חוץ מיונה ותסיל ומשנינן תסיל מוצץ ומקיא ואפילו הכי מין יונה הוא דהא מוצץ ושאר עופות אין מוצצין אלא שואבין בחרטום התחתון וכיון דתסיל מקיא פוסל מפני הקיאה המעורבת וה"ל כרוק בעלמא א"נ משום מלאכה ע"כ עם פי' רש"י ז"ל:
ועיין במ"ש בפ"ק דידים סי' ג':
מפני שהיא מלקת קצת משמע מדברי רש"י ותוס' ז"ל דגם בחולדה גרסי' מפני שהיא מקיאה:
רבן גמליאל אומר אף הנחש מפני שהוא מקיא: ובירוש' דתרומות פ"ח דף מ"ו מייתי לה למילתיה דרבן גמליאל וכתב שם הר"ש שיריליו ז"ל ונ"ל לפ' טעמא כן משום דכתיב ונתן עליו מים חיים אל כלי ודרשי' בפ' כל שעה שתהא חיותן בכלי פי' בעינן דהמים ימלא בהם בכלי במקום חבורן דהיינו מקום חיותן שיהו חיים אצל הכלי שהוא מתמלא ובעינן נמי דבשעה שתולש המים באזוב שיהו המים בכלי דכיון דכתיב במים הידועים

בשעת הזאה אלמא דגם בשעת הזאה בעינן ממים שיהא תלישתן משם בכלי ואילו נתלשו בדבר שאינו כלי פסולין דכלי כתיב וכיון דחולדה מלקקת הרי נתלשו המשקים משם ונופלים מפיה אל תוך הכלי הלכך משקים שבכלי זה פסולין לקדוש דיש שם תערובת הקיא דהרי יש כאן משקים שנתלשו שלא מן הכלי והיינו טעמא נמי דירד בה טל ומש"ה תניא בתוספתא ממלא אדם חבית ממעין זה וחבית ממעין זה ונותן אותם בשוקת א' ומקדש דהא התם לעולם נתקבלו בכלי וזה יותר נכון ממה שפי' רש"י ז"ל ושאר מפרשים עכ"ל ז"ל:

משנה ד

על מי חטאת לשתותן. ר' אליעזר אומר פסל גרסי' או ר' אליעזר פוסל אבל לא גרסי' ר' אליעזר אומר פסול דאין דרך בשום משנה או ברייתא למיתני ר' פלוני אומר חייב או ר' פלוני אומר פטור רק רבי פלוני פוטר ר' פלוני מחייב וכן גבי כשר ופסול וגבי אסור ומותר וגבי טמא וטהור ג"כ אין דרך לשנות רק מכשיר ופוסל אוסר ומתיר מטמא ומטהר אבל זאת מצאנו ראינו ר' פלוני אומר פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים וכגון ההיא דתניא בפ"ק דב"ק דף י' ושם ס"פ כיצד הרגל ובפ' הנשרפין (סנהדרין דף ע"ח) ובדוכתי אחריני הכוהו עשרה בני אדם בעשר מקלות בין בבת אחת בין בזה אחר זה כולן פטורין ר' יהודה בן בתירא אומר בזה אחר זה האחרון חייב מפני שקירב מיתתו ע"כ וכן בכמה ברייתות כיוצא באלו דכיון דת"ק פטר בשניהם שייך למיתני ר' פלוני אומר בהאי חייב ובהאי פטור או בהאי אסור ובהאי מותר או בהאי כשר ובהאי פסול או בהאי טמא ובהאי טהור. ואי משכחת שום משנה או ברייתא או תוספתא דקתני בה ר' פלוני אומר פטור וכו' צ"ע אם אינו טעות:

ואם גרגר כשר פי' הרא"ש ז"ל ששפך מן הכלי באויר שלא נגע הכלי אל פיו כשר והרמב"ם ז"ל ג"כ פי' אם שפך המים מכלי מבלי שיקרב פיו עם פי הכלי לא פסל:

משנה ה

פרה ששתתה וכו'. פ"ק דפסחים דף י"ז ותמהתי שלא הגיהו שם לא רש"ל ולא הרב בצלאל אשכנזי ז"ל מלות מעת לעת שאינם שם בגירסא שכך הלשון שם פרה של זבח או של חולין ששתתה מי חטאת ושחטה בעודן במעיה בשרה טמא וכו' ושמא דאף רש"י ז"ל לא הוה גריס לה ודומה שאותה היא ברייתא. ואיתא נמי בתוס' חולין פ' בהמה המקשה (חולין דף ע"ג:)

ואיכא מאן דמפ' התם בפסחים בטלו במעיה מטומאה חמורה אבל מטמאו טומאה קלה לאוכלין בלא הכשר שרץ וכולה ר' יהודה וחסורי מחסרא וה"ק פרה ששתתה מי חטאת

בשרה טמא בד"א טומאה קלה אבל טומאה חמורה לא שר' יהודה אומר בטלו במעיה אבל רב אשי מסיק התם בטלו לגמרי דה"ל משקה סרוח ותניא בת"כ וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא פרט למשקה סרוח. ועיין תו בפי' הר"ש ז"ל:

וכתבו תוס' ז"ל שם בפסחים בטלו במעיה אבל בעודן בפיה לא בטלו אע"ג דאמרי' במסכת פרה דכל העופות פוסלין מי חטאת אומר ר"י דהתם מיירי קודם קדוש ונפסלין כדפי' הקונטריס בהניזקים דבעינן שתהא חיותן בכלי או משום מלאכה והכא איירי לאחר קדוש מדחשיב להו סופו לטמא טומאה חמורה ומלאכה אינה פוסלת אחר קדוש כדתנן במסכת פרה המלאכה פוסלת במים עד שיטילו את האפר ובספרי יליף לה מדכתיב למי נדה וכבר הן למי נדה ובטלו במעיה משום הסח הדעת משום דכתיב למשמרת יצאו אלו שאינם למשמרת הואיל ששתתה מהם הפרה עכ"ל ז"ל:

ובס"פ בתרא דמס' מקואות הביא הר"ש ז"ל תוספתא דקתני פרה ששתה מי חטאת ושחטה בתוך מעת לעת היה מעשה והיה ר' יוסי הגלילי מטהר ור' עקיבא מטמא סייע ר' טרפין את ר' יוסי הגלילי סייע ר"ש בן ננס את ר' עקיב' סילק ר"ש בן ננס את ר' טרפון סילק ר' עקיב' את ר' יוסי הגלילי אחר זמן מצא לו תשובה אמר לו מה אני לחזור א"ל לא לכל אדם אלא לך שאתה הוא יוסי הגלילי א"ל הרי הוא אומר והיתה לעדת בני ישראל למשמרת למי נדה חטאת היא כשהן שמורין למי נדה ולא כששתתה פרה זה היה מעשה ונמנו עליה ל"ב זקנים בלוד וטהרוה פי' את הפרה והחזיר ר' יוסי הגלילי את ר"ע מדבריו באותה שעה קרא ר"ט המקרא הזה ראיתי את האיל מנגח וגו' זה ר' עקיב' והנה צפיר העזים בא מן המערב וגו' זה ר' יוסי הגלילי ותשובתו ויך את האיל וישבר את שתי קרניו זה ר' עקיב' ושמעון בן ננס ולא היה כח לאיל לעמוד זה ר' עקיב' וישליכהו ארצה וירמסהו זה ר' יוסי הגלילי ולא היה מציל מידו אלו ל"ב זקנים בלוד שטהרוה:

משנה ו

ולא ישיטם על פני המים וחנניה פליג ואמר לא אסרו אלא בירדן ובספינה וכמעשה שהיה ובעי התם ביבמות נימא ר' חנניא בן עקביא ורבנן בפלוגתא דב"ש וב"ה קמיפלגי דב"ה ס"ל כר' חנניה בן עקביא כדתנן התם בה"א לא שמענו אלא בבאה מן הקציר ובאותה מדינה וכמעשה שהיה א"ל אחת הבאה מן הקציר וכו' ומשני אמרי לך רבנן אנן דאמרי' אף כב"ה אלא התם דטעמא משום דמרתתא במקום קרוב מרתתא במקום רחוק לא מרתתא אבל הכא מה לי ירדן מה לי שאר נהרות ור' חנניה בן עקביא אמר לך אנא דאמרי אף כב"ש ע"כ ל"ק ב"ש התם דנאמנת לומר מת בעלי אלא משום דאיהי

דייקא ומנסבא מה לי מקום קרוב מה לי מקום רחוק אבל הכא משום מעשה שהיה בירדן ובספינה דהוה מעשה גזור רבנן בשאר נהרות דלא הוה מעשה לא גזור רבנן:

משנה ז

אפר כשר. ובגמ' בכורות פ' הלוקח בהמה (בכורות דף כ"ג) וכתוב שם בתוס' חיצוניות אפר כשר פי' אפר פרה וי"ס דגרסי בשר בבית והיא היא ע"כ. ומשמע דהכי גריס הרשב"א ז"ל בתשובותיו סוף סימן תש"ל:

בפי' רעז"ל ואפילו רוב אפר חטאת וכו' דהוי כמו צלוחית שנפל לתוכה מים כל שהן דבריש פירקי':

ר' אליעזר אומר מקדשים בכולן. אזיל לטעמי' דאמר בריש פרקי' יזה שתי הזאות והזאה אינה צריכה שיעור:

משנה ח

בפי' רעז"ל ונהי דנושא מי חטאת וכו' עד לחטאת מיהא טהור דאל"כ לא תמצא טהור מזה על הטמא:

משנה ט

בפי' רעז"ל צ"ל מטמאים את הטהור לתרומה בידיו ובגופו וכו' וכך פי' הרמב"ם ז"ל וכך גריס אבל רבינו שמשון ז"ל גריס מטמאים את ידי הטהור לתרומה ואת ידי הטהור לחטאת לא בידיו ולא בגופו ופירש כו' עד לא חשיבי כמשקי' טמאים וקשיא לי דתנן לקמן פ' בתרא הטהור לחטאת. שנטמאו ידיו נטמא גופו ועוד דמשקי' גרידי תנן לקמן בפ' עשירי דמטמאין את הטהור לחטאת אם נגע בידיו כל שכן מים שאינם ראויין לקידוש דחמירי טפי כשנתן בהן אפר כשר וגם לא בידיו ולא בגופו אינו מתיישב לגרסתו הלכך נראה כגירסת הרמב"ם ז"ל עכ"ל הרא"ש ז"ל.

וכתב הר"ש ז"ל ומתני' דלא כר' יעקב דפליג בתוספתא דתניא אפר כשר שנתערב במים פסולין דהיינו מים שאינם ראוין לקדש דמתני' מטמאין את הכהן ואת תרומתו ר' יעקב אומר מטמאין הן משום משקה פי' לטהור לחטאת ולא לטהור לתרומה ודוקא נגע בידו אבל ברגלו טהור ע"כ.

פרק י

משנה א

מדף לחטאת. עד שיטבילם לשם מי חטאת:

בפי' רעז"ל אפי' הם טהורים לתרומה. תימא דלא קאמר אפילו הן טהורין לקדש:

בפי' רעז"ל מדף לשון קול עלה נדף ע"כ והרמב"ם ז"ל האריך בפירושו כאן גם בפ"ד דמס' זבים סימן ו' ושהם שני מיני מדף וכתב שמה שאמרו בתלמוד במס' נדה מאי מדף כדכתיב קול עלה נדף הפירוש הזה אינו מן הגמרא אלא שכתבוהו בגליון מן פירוש רבנן סבוראי וכתבן המעתיק בתוך הדברים ולא נזכרו עליהם וכאן הוא נכון לשון קול עלה נדף ר"ל כי הוא מענין התנועה. אבל מדף אשר שם בזבחים עיקרו לשון ריחו נודף ע"כ ועיין עוד שם:

עוד בפי' רעז"ל צריך להיות בגדי אוכלי תרומה מדרס לקדש בגדי קדש מדרס לחטאת וקרי וכו':

ר' יהושע אומר מדף. אם הסיט ודוקא בהיסט פליגי אבל לא במגע. הר"ש והרא"ש ז"ל:

משנה ב

שנגע במדף טמא. עליונו של זב קרוי מדף כדתנן במסכת זבין המדף מלמעלן ותנן בפ' ששי דעדיות שהחי עושה משכב ומושב מתחתיו לטמא אדם ובגדים ועל גביו מדף לטמא אוכלין ומשקין:

וברגלו טהור. דלא גזור אלא דרך נגיעה:

משנה ג

נגע בשרץ טהור. דאין כלי חרס מיטמא מגבו ואפילו השרץ ע"ג הקלל טהור כיון דמונח במקום טהרה:

משנה ד

הטהור לחטאת שנגע בתנור בידו טמא וברגלו טהור. פי' שנגע בתנור הקלו בתנור יותר מבשאר כלים לפי שאינו נעשה אב הטומאה ועשאוהו כאוכלין ומשקים. הרא"ש ז"ל והוא פי' הרמב"ם ז"ל. וז"ל הרמב"ם ז"ל שם פי"ג וכן אם נגע בידו בתנור וכיוצא בו משאר כלים שאינם טהורים נטמא כולו אבל אם נגע בהן ברגלו הרי הוא טהור לחטאת כמו שהיה ע"כ:

משנה ה

ר"ע מטמא. דסבר קלוטה כמי שהונחה דמיא ומהאי טעמא נמי מחייב גבי זורק בשבת מרה"י לרה"י ורשות הרבים באמצע וחכמים פוטרים ורוצה לדקדק בזבחים פ' דם חטאת מזה דמי חטאת שנטמאו מטהרין שהרי נדה מזין עליה והיא טהורה אע"פ שנטמאו המים משבאו לאוירה ופריך מברייתא דקתני מודה ר"ע בהזאה שעברה ע"ג כלי חרס טמא או ע"ג משכב ומישב טמא שהיא טהורה שאין דבר טמא שמטמא למעלה כלמטה אלא כזית מן המת ושאר כל המאהילין לאתויי אבן המנוגעת אלמא דהזאה לא מטמאה

באוירה של נדה ומסיק במי חטאת דכ"ע ל"פ דלאו כמונח דמי אלא בלגין הוא דגזר ר' עקיבא שמא יניחנו דרך העברתן אבל ההזאה שיצאה מידו מטהר ר' עקיבא. הר"ש והרא"ש ז"ל:

משנה ו

שנגע בשל קודש ובשל תרומה. כצ"ל ורוצה לומר או בשל תרומה:

של חטאת בנייר ושל תרומה בידו שניהם טמאים מ"מ של חטאת בנייר ושל קדש בידו:

הסיטו ר' יהושע מטמא. דחשיב משא כמגע לענין מי חטאת בכוליה פרקין דהיינו נמי טעמא דהסיט אוכלין ומשקין דטמאין לר' יהושע לעיל בפרקין:

פרק יא

משנה א

צלוחית שהניחה וכו'. ובגמרא חולין פ"ק דף ט' ברייתא דקתני התם ובא ומצאה מכוסה טמאה שאני אומר אדם נכנס לשם וכיסה והתם נקט לשון טמאה משום דפריש לן דטעמא הוי משום חששא דאדם טמא ועוד טעמי אחריני פירשו תוס' והר"ש ז"ל:

אם יכולה החולדה לשתות. אבל נגיעת בעל חי לא פסלה. וראיתי שכ' ה"ר יהוסף ז"ל בס"א היה כתוב דברי רבן גמליאל והיה פנוי בינו ובין מה שלאחריו ע"כ:

שירד טל בה בלילה פסולה. דלא כר' אליעזר דאמר לעיל רפ"ט יניחנה בחמה והטל עולה:

משנה ב

כל הספק הטהור לתרומה טהור לחטאת. כצ"ל:

תלויות. ולא נאמר הואיל ונעשו על טהרת חטאת וכמו זה הספק בחטאת תשפך ג"כ אלו הטהרות ישרפו אין ראוי זה שאינו דומה שפיכת החטאת לשרפת הטהרות שאלו לא נעשו לאכילה ואלו נעשו לאכילה. הרמב"ם ז"ל:

הרפפות. פי' בערוך ערך רף פי' מקום בילה שיש בו רפש וטיט וכתב עליו הר"ש ז"ל ודבריו תמוהים דהא לעיל בפ"ח תנן מי קרמיון ומי פיגה פסולין מפני שהם מי ביצים ע"כ. וגם ר"י ז"ל לא נהירא לי':

והרעדות. בערוך בערך רעד פי' מים שיוצאין מן הקרקע טפה טפה בחלישה בלא כח ע"כ. ובתוספתא ר' אליעזר אומר הרעדות טמאות לחטאת א"ר יהודה אף אני כך אמרתי אבל חברי גזרו עלי שאהא מורה בהם בטהרה ע"כ:

משנה ג

והאוכלה חייב מיתה. ואע"ג דדבילה טמאה היא ואמרינן בפ' כל הבשר אמר שמואל משום ר' אליעזר פרט לזו שמחוללת ועומדת הך מתני' דלא כוותיה ומתני' לאו דוקא שיהא חייב מיתה על תרומת דבילה דמעשר פירות דרבנן אלא לסימנא בעלמא נקטיה שאם היתה תרומת דגן תירוש ויצהר חייב מיתה א"נ בתרומת בכורים דשבעת המינים דאורייתא הר"ש ותוס' ז"ל שם וברפ מעשר בהמה כתבוהו ג"כ. ועוד כתבו שם האוכלה במיתה לאו דוקא אלא איסור חמיר דרבנן כעין איסור מיתה ונ"מ לאלקוייה טפי משאר מלקיות או לקברו בין רשעים גמורים א"נ לסימנא וכו' וכן פי' ג"כ הר"ש ז"ל רפ"ק דמעשרות. ועיין במ"ש שם בשם ה"ר שלמה שירילו ז"ל. וי"ס שכתוב בהן עיד חלוקה אחרת במתני' וזו היא אין בה כביצה המים טהורים והאוכלה חייב מיתה ר' יוסי אומר וכו' וכתב הר"א אשכנזי ז"ל צ"ע למה לא פליג ר' יוסי לעיל פרק עשירי סי' י' ע"כ. ואפשר לומר דהה"נ דבמחלוקת שנויה. ור"ש קאי בשיטת ר' יוסי דהכי תנינן בתוספתא ר' יוסי ור"ש אומרים אין הטהור לתרומה מטמא את מי חטאת ועיין במ"ש כסף משנה בשם הר"י קורקוס ז"ל שם בפי"ד:

שהכניס ראשו ורובו לתוך מי חטאת נטמא. משמע לי דהרא"ש ז"ל לא הוה גריס לתוך מי חטאת שכתב וקמ"ל דאם הכניס ראשו ורובו למים שאובין דעלמא נטמא וטימא את מי חטאת ע"כ:

משנה ד

ואת החולין ואת המעשר. נלע"ד דבדין הוא דהכא ה"ל למיתני ואת המעשר ואת החולין אלא אגב סיפא נקט חולין ברישא וגם אשגרת לישנא דכולהו מתנייתא:

ופוסל את התרומה דברי ר"מ כתב ה"ר יהוסף ז"ל ס"א ופוסל את התרומה ומותר בחולין ובמעשר דברי ר"מ ע"כ:

וחכמים אומרים פוסל בקדש ומותר בחולין ובמעשר ובברייתא ר"פ שני דמעילה פליג אבא שאול דס"ל דט"י תחלה לקדש ושלש מחלוקת בדבר וכמו שרמזתיו שם באותו פרק במשנה ראשונה וכתב הרא"ש ז"ל דהא דלא קאמר ופוסל את החולין ואת המעשר דלא שייך להזכיר פסול בחולין ע"כ ומשמע דקאי אריש דמילתיה דר"מ דמודו בה ג"כ רבנן:

ואם בא אל המקדש וכו' חייב משמע דהה"נ לאוכל קדש כמו שכתוב שם בהלכות פסולי המוקדשין יטעמא דאמרי' בנזיר ספ"ג מינים טמא יהיה לרבות טבול יום:

משנה ה

וחכמים אוסרים במעשר הרמב"ם ז"ל מפ' דהאי מעשר היינו מעשר ראשון ועיין בפירושו לפ' שני דטהרות בבא דהראשון והשני השלישי שבקדש כי נראה שהוא טעות ושמא צריך להיות שם מעשר שני במקום מעשר ראשון והוא במה שכתב שם אמנם מעשר ראשון כבר קדם מחלוקת בו בי"א מפרה ע"כ:

לאחר ביאתו מותר בכולן דלא בעי הערב שמש. ואין למדין מכלל זה דאיכא מידי דטעון ביאת מים מד"ס ואינו פוסל את התרומה כגון כלים הנגמרים בטהרה ואונן ומחוסר כפורים דאיתא בפ' חומר בקדש דצריכין טבילה לקדש ולא לתרומה גם יש טומאה דרבנן דבעי הערב שמש כההיא דפסחים ס"פ האשה הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר ובעי שלישי ושביעי וכ"ש דבעי הערב שמש וביומא פ' הוציאו לו גבי ישמעאל בן קמחית שספר עם ההגמון וניתז רוק מפיו על בגדיו ונכנס אחיו ושמש תחתיו וההיא דכהן השורף את הפרה שהיו אחיו הכהנים סומכים את ידיהם עליו לעשות היכרא לצדוקים שהיו אומרים במעורבי שמש היתה נעשית ויש לחלק בטומאות דגזרו רבנן אף לחולין בעו הערב שמש אבל היכא דלא גזרו אלא לקדש או לתרומה לא בעו הערב שמש כך פירשו הר"ש והרא"ש ז"ל במתני' וגם לקמן בפ"ק דמסכת טהרות:

משנה ו

ואת המזה מי חטאת כך צ"ל וביד פי"ג דהלכות פרה אדומה סימן ה': וז"ל כאשר הוא שם וכן מטמא את האזוב המוכשר ואת המים שנתמלאו ועדיין לא נתקדשו ואת הכלי הריקן הטהור לחטאת מטמא כל אחד מאלו במגע אבל לא במשא ע"כ:

משנה ז

אזוב זה כשר דהיינו אזוב סתם ולא שייך לאקשויי הכא כדאקשינן בפ' אלו טרפות עורב זה עורב אטו קמן קאי דהתם יש עורב אוכמא ועורב העמקי ועורב הבא בראשי יונים וכי קאמר זה עורב לא פירש את דבריו דס"ד דעורב העמקי דומה ממש לסתם עורב וא"כ מה שייך למימר זה עורב אם לא היה בידו כיון דאידך דומה לו ושמו כשמו אבל הכא דאזוב סתמא לא דמי לאינך מכיון דאמר אזוב זה כשר פירש דבריו דאזוב סתמא קתני דלית ליה שם לווי וה"נ אשכחן התם דקתני זה הנץ ולא פריך. הר"ש ז"ל עם ההגהה אשר עליו וכן רמזו ג"כ תוס' ז"ל שם בדף ס"ג:

אזוב יון בנקודת חולם ביוד נראה דגריס לה בערוך ועיין עוד במ"ש בשבת פ"ח שרצים:

אזוב כוחלי כצ"ל:

ר' אליעזר אומר אף לא על התמרות נראה דר' אלעזר גרסי' בלי יוד: ובתוספתא קתני בתמרות ונכנס למקדש חייב דברי ר"מ וחכמים פוטרין:

גמלו כמו גמרו ובתוספתא קתני גמרו הר"ש ז"ל:

וז"ל התוספתא ואלו הן היונקות גבעולין שלא גמרו תמרות שלא הנצו כל עיקר דברי ר"מ וחכמים אומרים תמרות גבעולין שלא גמרו יונקות שלא הנצו כל עיקר. לא נחלקו אלא על הלשון ע"כ פי' הר"ש ז"ל על הלשון היכי קרו להו ובין לר"מ בין לרבנן הזה בגבעולין שלא גמרו ונכנס למקדש פטור הזה בלא הנצו כל עיקר ונכנס למקדש חייב ע"כ:

אין חייבין על היונקות על ביאת המקדש כ' התוי"ט ואיכא למידק אמאי לא תני ואם הזה כשר כדקתני בשל כו': [הגה"ה פי' דליתני ואם הזה ביונקות כשר]:

ר' אליעזר אומר אף בתמרות ולשון התוספתא אין מזין לא בתמרות ולא ביונקות ואם הזה ביונקות ונכנס למקדש פטור בתמרות ונכנס למקדש חייב דברי ר"מ וחכמים אומרים בתמרות ונכנס למקדש פטור ביונקות ונכנס למקדש חייב ע"כ ונמצא ששלשה מחלוקת בדבר ואפשר דמשום הלשון של התוספתא נקט רבינו הקדוש ג"כ לשון קרוב לו במשנה:

משנה ח

מנגבו והוא כשר. להזאה:

אע"פ שנגבו פסול שהרי נטמא להזאה שכל המשקים וכל האוכלין וכל הכלים הרי הן כטמאים לענין מי חטאת:

כמלקט לאוכלין דברי ר"מ בכל הספרים גרסי' ר' יהודה בלא ויו וכן נמי בתוספתא והוי ר"מ יחיד לגבי רבים וכן משמע מהרמב"ם ז"ל שכתב ואין הלכה כר"מ וכן פסק ג"כ ספי"א דהלכות פרה אדומה. ול"ג להו זוגי זוגי: ומ"מ כנלקט לאוכלין דברי ר"מ ר' יהודה ור' יוסי ור"ש אומרים כנלקט לעצים:

משנה ט

שלשה קלחים. שלשה שרשים ובכל שורש גבעול אחד ויבא בשלשה ענפים שלשה גבעולים ור' יהודה אומר שיצטרך שיהיה בכל קלח שלשה גבעולין. הרמב"ם ז"ל:

מפסגו ואוגדו. משמע מכאן דאגד בידי שמים שמיה אגד ועיין בהר"ן ז"ל פ"ק דסוכה גבי חבילי קש וחבילי עצים:

וגרדומיו. כתבו הר"ש והרא"ש ז"ל גרדומו כמו גרדומיו והיינו שנשרו מן העלין ונשארו מקצתם ומדקאמר וגרדומיו כל שהוא אלמא דמתחלתו יש בו שיעור ולא אתפרש כמה ושיריו וגרדומיו תרי מילי נינהו דשיריו שני גבעולין וגרדומיו הגבעול בכל שהוא ולא

הוי כי ההוא דתכלת גבי ציצית דאמרינן שיריו וגרדומיו כל שהוא ואמרינן מאי שיריו ומאי גרדומיו ומסיק דחדא קתני שירי גרדומיו כל שהוא ע"כ. וראיתי בקצת נוסחאות דל"ג במילתיה דר' יוסי רק ר' יוסי אומר מצות אזוב שלשה גבעולים וכו' וכן הגיה ה"ר יהוסף אשכנזי ז"ל וכ' כן מצאתי ע"כ:

פרק יב

משנה א

האזוב הקצר וכו'. ופי' אזוב קצר שאינו מגיע לשולי הכלי אשר בו מי החטאת. וז"ל רש"י ז"ל שם פ' לולב הגזול אזוב קצר שהיו מביאים מי חטאת מעיר לעיר בשפופרת של קנים ארוכות ומצניעים אותן בהן לטהרת טמאים ומטבל האזוב ומזה ואם היה קצר כשמכניסה בפי השפופרת ואינו מגיע למים שבראש השני מספקו ומאריכו כדי ספוקו: **ואוחז באזוב ומזה**. מפני שאם אחזו בספוקו הוא מנענע לכאן ולכאן ואינו מכוין להזות על הכלי ע"כ:

משנה ב

מחט שהיא נתונה וכו'. סנהדרין פ' הנשרפין (סנהדרין דף ע"ז) ושם פירש רב חיננא בר יהודה משמיה דרב דמצא קתני פי' רש"י ז"ל לאו לשון מצוי דהוי התזה קתני אלא לשון מציאה כלומר ההזאה נמצאת עליה ואין ידוע אם בתחלה הזה עליה או חזר מכח היתוז או שמא לא זה ולא זה אלא על החרס הזה והיה מדרון והלכה ההזאה על המחט דליכא כחו כלל. ונלע"ד דלא זו אף זו קתני ל"מ הזה על שני כלים דתרוייהו בעו הזאה מן האזוב ומהניא בהו הזאה לטהרתן דכיון דתרוייהו בעו הזאה. מן הספק הזאתו פסולה אלא אפילו מחט וחרש דמחט מהניא בה הזאה וחרש כיון דלאו בר הזאה הוא דהאי טהור הוא ה"א דהזאתו אפילו על הספק כשרה קמ"ל דהכא נמי פסולה ואפי' אם הוא כלי חרש שלם וטהור לחטאת כך נ"ל:

צלוחית שפיה צר טובל ומעלה כדרכו. ולא חיישינן שמא נדחק האזוב בפי הצלוחית שבתוכה המי חטאת ונסחטו לחוץ מים שהן בלועים בתוך האזוב ונתערבו במים הכשרים ור' יהודה חייש בהזאה שנייה שכבר נתרכך האזוב ומימיו נסחטין. הרא"ש ז"ל. והוא קרוב לפירוש שאכתוב בסמוך בשם הה"ר שלמה שיריליו ז"ל. וכן הוא ג"כ בפי' הר"ש ז"ל. והרמב"ם ז"ל פי' טובל ומעלה כדרכו ולא אמרינן אך אלה המים אשר עלו באזוב מן המים אשר בפי הכלי הן ומתוך צרות פה נדבק האזוב לו ואין זו טבילה אלא מסתמא מן המים אשר בכלי טבל ור' יהודה אומר שההזאה ראשונה לבד הוא אשר

יזה מזה הכלי הצר לפי שבהזאה שנייה נדבק האזוב יותר לפי הכלי ומוציא מים מדופני הכלי ע"כ. פי' אבל ת"ק מכשיר בין בהזאה ראשונה בין בשניה והלכתא כוותיה שכן פסק בס"פ עשירי דהלכות פרה אדומה וע"ש בהשגה.

ובירושלמי ס"פ שני דמסכת ערלה דף ס"ב מייתי לה להאי בבא דצלוחית אמתני' דכלים שסכן וכו' דאמר התם ר' אליעזר אחר הראשון אני בא ומפרש התם טעמא דר' אליעזר דראשון מוציא את האחרון וא"ר יוחנן ר' יהודה ור' אליעזר אמרו דבר אחד דתנן צלוחית וכו' ר' יהודה אומר הזאה ראשונה ופי' ה"ר שלמה שיריליו ז"ל ולא הזאה שנייה דמשקים ראשונים מלחלחין האזוב ומוציאין מים מגוף האזוב דהוו להו אחרונים דהשתא הוא דיוצאין וא"ר אבהו בשם ר' יוחנן לא סוף דבר צלוחית אלא אפילו ספל שפיו רחב חייש ר' יהודה דנפקי משקים מגוף האזוב ומתערב במי חטאת ותנא צלוחית לאשמעינן רבותא לרבנן דאפילו אהא נמי פליגי ור' אליעזר נמי התם גבי כלים שסכן פליג דראשון מוציא את האחרון ל"מ כשסך מכאן ומצא בצד השני אלא אפילו סך מכאן ומצא באותו הצד עצמו.

ובתוספתא קאמר ר' יהודה איפכא. וז"ל התוספתא. צלוחית שפיה צר מזין ממנה הזאה שנייה אבל לא ראשונה מפני שהמים נסחטין דברי ר' יהודה ע"כ:

לפניו והזה מן הצדדין. ס"א על הצדדין:

הזייתו כשרה. דצדדין שלפניו חשובין כלפניו וכן צדדין שלאחריו חשובין כלאחריו, הרא"ש ז"ל. וזה לשון התוספתא לפניו והזה על הצדדין שלאחריו הזאתו כשרה ע"כ:

מזין על האדם ועל הכלים ואפילו הן מאה. כל שנגע בו מן המים כל שהוא טהור והוא שיתכוון המזה להזות עליו. הרמב"ם ז"ל:

משנה ג

על דבר שאינו מקבל טומאה. בהמה וכלי אבנים כדמפרש בסיפא:

אם יש באזוב לא ישנה. להזות על הטמא אלא ינער המים ויטבול האזוב שנית דכיון דהזה על דבר שאינו מקבל טומאה נפסלו המים שנשארו באזוב ובפ"ק דיומא דריש להו מדכתיב והזה הטהור על הטמא דמצי למכתב והזה הטהור עליו מאי על הטמא לדברים המקבלים טומאה הוא דאתא דמכי מזה על דבר המקבל טומאה כשר המותר להזאה על דבר שאינו מקבל טומאה נפסל המותר להזאה. ואית דגרסי איפכא ברישא ישנה ובסיפא לא ישנה דאזלינן בתר כוונה ולא בתר הזאה ומסתברא דגרסינן בסיפא ישנה דקתני בתר הכי מים המנטפים כשרים משמע דעלה קאי והך משנה דלא כר' עקיבא דאיהו מוקי ליה לקרא בפ"ק דיומא לענין מוזה דעל טמא טהור ועל טהור טמא ואפילו

תמצא לומר דלר' עקיבא כיון דמוזה טמא מזה נמי טמא דנחשב כנושא מי חטאת מ"מ משמע מתני' דאדם דומיא דבהמה כגון אדם טהור המים כשרין והמזה טהור, הר"ש והרא"ש ז"ל. אבל ר"ע ז"ל תפס פי' הרמב"ם ז"ל:

על האדם וכו'. תוס' שבת פ' במה בהמה (שבת דף נ"ב) וכמו שהעתקתיו שם ראש הפרק ומשמע מתוך דבריהם ז"ל שמפרשים מתני' כדעת הר"ש והרא"ש ז"ל:

משנה ד

שאין כ"ג חייב על ביאת מקדש. וראיתי בקצת נוסחאות דפוס אלא שאין כ"ג חייב על ביאת מקדש וקדשיו. ולא נהירא מאחר דלא גרסינן על טומאת מקדש וקדשיו וקל להבין. אחר זמן מצאתי שהר"ר יוסף ז"ל הגיה על טומאת מקדש וקדשיו:

משנה ה

אוחז הוא הטהור בקרדום הטמא. ומיירי בשלא נטמא במת עצמו דא"כ ישוב הכנף ג"כ להיות אב הטומאה ומטמא את האדם:

ומזה עליו. נראה אפילו האוחז עצמו יכול להזות על הקורדום שמתחת אציליו של ידו האחרת או במרפקו או בין ברכיו דאי לא אתא תנא לאשמעינן רק דאע"פ שיש עליו וכו' ה"ל למיתני הטהור האוחז בקורדום וכו' ומתוך פי' הרמב"ם ז"ל נראה שהגירסא היא אע"פ שיש עליו וכו' וז"ל אם לקח איש טהור קרדום שנטמא והחזיקה בכנפו והזה עליו המזה מי חטאת אע"פ שעל זה הקרדום יש ממי חטאת כדי הזאה טהור הנושא וכו' וכן בס"פ בתרא דהלכות פרה אדומה כתב המגביה כלי שהוזה עליו והרי עליו המים כדי הזאה טהור שהמים שעשו מצותם אינם מטמאין ע"כ. אבל לשון בכנפו ומזה עליו משמע ויכול להזות עליו ואע"פ וכו' כאשר כתבתי לעיל בסמוך ושהן שני דינים. וברבינו שמשון ז"ל מצאתי כתוב בכנפו באחד מראשי הקרדום.

ומצאתי שכתב החכם הר"ם ז"ל וז"ל אוחז הוא הטהור כו' ותימה דקיי"ל דאין מונין ראשון ושני בחטאת כדקתני לקמן ומטמא את חבירו וחבירו את חבירו אפילו הן מאה ואין חילוק בין אם נגע כלי בכלי או אדם באדם או אדם בכלי או כלי באדם כדמשמע ממתני' פ' עשירי דקתני של חטאת בנייר ושל תרומה בידו שניהם טמאים עיין שם. לכן נראה לפרש דהא דקתני ומזה עליו היינו אדם אחר שהוא טהור וכל עצמו של התנא לא בא אלא להשמיענו שאע"פ שיש עליו מים כדי הזייה טהור ולא נטמא אותו מטעם נושא מי הנדה הואיל ונעשית מצותן וכן משמע מפי' הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה שכתב וכן אם לקח איש טהור קורדום כו' והזה עליו המזה וכו' משמע שאחר הזה עליו ולא הוא עצמו וכן משמע מדבריו בחבורו הגדול בסוף הלכות פרה אדומה שכתב וז"ל המגביה

כלי שהוזה עליו והרי המים עליו כדי הזאה טהור שהמים שעשו מצותן אינן מטמאין כמו שביארנו. עכ"ל ז"ל:

משנה ו

ומטמא את חברו וכו'. אם יש בו כביצה כדקתני רישא:

משנה ז

שנטמאו ידיו נטמא גופו. כמו כן היא משנה בפ' אין דורשין והכא עיקר והתם אגב גררא נסבה הר"ש ז"ל:

משנה ח

רובן. הוא הגמי היוצא מן המים. והראב"ד ז"ל בהשגות פי"ב דהלכות פרה אדומה כתב כוש של רובן נ"ל של קבלי הספינות והוא מלשון ארבא א"נ חבלי הקשתים מלשון רובה קשת וכל אלה חבלים גסים ע"כ. וה"ר יהוסף ז"ל כתב ס"א כוש של אבן רובן וכו' ע"כ:

עור של עריסה. חבור הוא לעריסה לטומאה ולטהרה:

המלבן וכו'. כך נראה שצ"ל בפי' ר"ע ז"ל:

קדוחות וחרוקות. מה שפי' ר"ע ז"ל הוא פי' הרמב"ם ז"ל אלא דמשמע שהוא גורס ריב"ן אומר אף החדוקות בדל"ת שלא פירש לשון ויחרקו שן. אבל הר"ש והרא"ש ז"ל פירשו קדוחות מלשון מקדח כשיד הכלי קצר ורוצין להאריכו נוקבין מקל אחד בראש עביו ומכניסין בנקב יד הכלי ויש עושים נקב ביד הכלי ומכניסין בו המקל. וקרוב לזה הוא פי' הערוך:

חרוקות. פירשו בשם הערוך מלשון ויחרקו שן כגון שאותו היד של כלי הוא פרקים. ונכפל לאחוריו ע"כ:

משנה ט

שבקנתל. בערוך פי' לחמר קורין בלשון ישמעאל נתאל פי' בשטגי ע"כ. והרמב"ם ז"ל פי' קנתל כלי מחובר מקנים יתרכב בה אלה הסלים עד שינטל הכל בפעם אחת:

והמטה של טורבל. היינו מוריגים. הכי מפרש לה בגמרא בפרק אין מעמידין דכ"ד ובפ' פרת חטאת דקט"ז ובפ' הקומץ רבה דכ"ב:

חבור לטומאה וכו'. בשבת פ' במה טומנין (שבת דף מ"ח) אלא דההיא דהתם משמע שהיא ברייתא וכמו שכתבו שם תוס' ז"ל משום דקתני בה חבור לטומאה עד שיתחיל להתיר ומשמע התם דמתני' ר"מ דסבר כל המחובר לו הרי הוא כמוה בההיא דבית הפך דבפ"ה דמסכת כלים וכתבו שם תוס' בשם ר"י ז"ל דשלל של כובסין ודאי לא הוי חבור אלא מדרבנן אפילו בשעת מלאכה שאינם צריכין זה לזה ולהכי מדמה לה לבית

הפך ולבית התבלין שכל אחד הוא תשמיש בפני עצמו ולהכי אינו חבור להזאה כיון דמדאוריי' אינו חבור ע"כ. והתם בתוספתא איתא למתני':
ואינו חבור להזאה. אלא צריך שיגעו המים מן המזה בכל סל וסל ובכל מפתח ומפתח ובכל קרן וקרן ובכל קורה וקורה ממטה זו המפוצלת. כך הוא לשון הרמב"ם ז"ל שם פי"ב סימן ו':

משנה י

בש"א חבור לטומאה ואינו חבור להזאה. כתב הרמב"ם ז"ל שם בפי"ב הנה למדת שכל מקום שאתה שומע חבור לטומאה ואינו חבור להזאה אין זה אלא גזרה מדבריהם ע"כ:
ובה"א הזה על המיחם וכו'. ר' יוסי פליג בתורפתא אתנא דמתני' וקאמר אלו דברי ב"ש דהזה על המיחם הזה על הכסוי הזה על הכסוי לא הזה על המיחם אבל בה"א כולן חבור אחד הן.
ומ"מ ובה"א הוזה המיחם הוזה הכסוי הוזה הכסוי לא הוזה המיחם. וכן הגיה הר"ר יהוסף ז"ל:
הכל כשרין וכו'. יומא פ' טרף בקלפי (יומא דף מ"ג) קאמר דר' יהודה פליג ומכשיר באשה ופוסל בקטן ובתוספתא אשכחן בהדיא דמכשיר כמו שכתבתי לעיל פ"ה סי' ד' בשם תוס' והר"ש ז"ל ועיין במ"ש שם דצ"ע:
אם אחזה בידו אפילו וכו'. תוס' ז"ל שם ביומא כתבו אשה מסעדתו בפ' בתרא דמס' פרה בתוספתא מפ' כיצד מסעדתו אוחזת לו המים אפילו בשעת הזאה ול"מ בשעת טבילת האזוב דהזאה חשיב טפי רבותא מטבילת האזוב משום דקרא דמכשרינן מיניה קטן בטבילה כתיב דכתיב וטבל במים איש טהור ודרשינן מיניה טהור להכשיר הקטן וילפינן הזאה מטבילה דאתקשו להדדי כדאיתא בס"פ שני דמגלה ובמתניתין דבפרק בתרא מסיים עלה ואם אחזה בידו אפילו בשעת הזאה פסול ור"י מסימפונט גמגם בזה דבתוספתא משמע דהזאה הוי רבותא טפי להכשיר וא"כ במתני' גבי פסול ה"ל למיתני אפילו בשעת טבילה. ונ"ל דלא קשיא דהא דפסלינן היכא דהאשה אחזה בידו היינו משום דהוי כאילו האשה עשתה אותו והא ודאי הוי פשוט לפסול אשה בטבילה מבהזאה דקרא דממעטינן מיניה אשה בטבילה כתיב ולגבי הכשר קטן הוי רבותא טפי בהזאה משום דקרא דמכשרי' מיני' קטן בטבילה כתיב עכ"ל ז"ל:

משנה יא

טבל את האזוב ביום. רש"י ז"ל פי' בס"פ שני דמגלה דהא דקתני התם ולא טובלין ולא מזין בטבילת גוף האדם מיירי ודקאמר בגמרא דאתקש טבילה להזאה היינו דאתקש

למים דכתיב בסיפיה דקרא ורחץ במים ע"כ. וכתבו שם תוס' ז"ל דהא דתנן הכא דהוא עצמו טובל בלילה ומזה ביום שתי טבילות יש אחת קודם הזאה כדי לקבל הזאה וההיא כשרה בלילה אבל שאחר הזאה ליטהר מטומאה שיש אחריה הערב שמש אינה כשרה אלא ביום וה"נ משמע בפרק שני דכריתות דאיכא טבילה לפני הזאה דקאמרינן מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים נפקא לן מויזרוק את הדם וטבילה נפקא לן משום דגמירי דאין הזאה בלא טבילה לפניה כדי לקבל ההזאה והזאת פרה במקום אותה הזאה עומדת וא"כ צריך טבילה לפניה וגם צריך טבילה לאחריה דהא בספרי קתני שאם הקדים טבילה להזאה לא עשה ולא כלום אלמא שיש טבילה לאחר הזאה ע"כ. ור"ת ז"ל ג"כ היה אומר דאבל הוא עצמו טובל בלילה דהך טבילה לאו ליטהר מטומאתו דההיא בתר הזאה כתיבא אלא כדי לקבל הזאה ע"כ. וכתבו הר"ש והרא"ש ז"ל דכדבריו רישמע בתוספתא. ועיין עוד בפי' הר"ש ז"ל. ותוס' ז"ל הביאוה בפ' החולץ (יבמות דף מ"ו) ובשבת פ"ח שרצים דף קי"א כתבו ג"כ הם ז"ל לתרץ קושיא אחרת שהקשו שם דאפשר דהכא מיירי בטבילה דלאחר הזאה כדאמרינן בספרי הקדים טבילה להזאה לא עשה ולא כלום משמע דאיכא טבילה לאחר הזאה ע"כ: **בלילה והזה ביום פסול ביום והזה ביום שלאחריו פסול אבל וכו'**. כך מצאתי בקצת נוסחאות:

סליק פירקא וסליקא לה מסכת פרה